

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR SPRÅK OCH LITTERATURER

ÖVERSÄTTARPROGRAMMET

Siciliansk kultur och dialekt i översättning

En undersökning av kulturspecifika begrepp och dialekt i
översättningarna av Andrea Camilleris *La forma dell'acqua*
till engelska och svenska

Rebecca Vikingsson

Examensarbete för masternivå
VT 2013

Handledare: Ulla Åkerström
Examinator: Ingmar Söhrman

Sammandrag

Den här uppsatsen behandlar några av de översättningsproblem som uppkommer vid överföringen av kultur och dialekt. Det material som ligger till grund för undersökningen är Andrea Camilleris *La forma dell'acqua*, den svenska översättningen *Vattnets form* och den engelskspråkiga översättningen *The Shape of Water*. Böckerna utgör en del i kriminalromanserien om kommissarie Montalbano och utspelar sig på Sicilien. Utgångspunkten för analysen har varit de kulturspecifika begrepp och dialektala markörer som kan associeras till Camilleris författarskap. Camilleri är unik i sitt språkbruk då han blandar olika dialekter och varieteter med standardspråk; en språkvariation som enligt många har legat till grund för hans stora framgång framförallt i Italien. Camilleris böcker har sedermera översatts till en mängd språk världen över, vilket har ställt stora krav på översättare, samt lett till många översättningsrelaterade studier och avhandlingar om författarens språk.

Genom dialektbruk och kulturella referenser målar Camilleri upp sin bild av Sicilien. Uppsatsens två inriktningar sammanlänkas således genom platsen där berättelsen utspelar sig. Analysen av de kulturspecifika begreppen bygger på en kategorisering av dessa samt en indelning efter översättningsstrategi. Min modell för analys av översättningsstrategier bygger på tidigare liknande studier men har anpassats efter mitt material. Modellen utgår från en skala som sträcker sig från den mest källspråksorienterade strategin till den mest målspråksorienterade. Resultaten efter indelning av begreppen har inte varit uppseendeväckande, men har gett en fingervisning om vilken av översättningarna som håller sig närmast källspråket respektive målspråket. Denna indikation har sedan kopplats till möjliga förklaringar.

Efter en genomgång av måltexterna stod det klart att båda översättarna har använt sig av en neutraliserande strategi, där standardspråket har varit normen. De flesta översättningsstrategier som är möjliga för dialektal översättning har således varit irrelevanta för denna studie. Istället har talspråkliga element i måltexterna kunnat kopplas till särskilt dialektala stycken i källtexten. Vidare framträder källtextens dialektbruk även i måltexterna via metaspråk och direktöverföringar av sicilianska begrepp. Här sammanlänkas de båda undersökningsområdena återigen då vissa kulturspecifika begrepp utgör en del av underlaget för såväl dialektanalysen som för analysen av kulturspecifika begrepp.

Även beträffande den dialektala översättningen har en slutsats om källspråks- respektive målspråksorientering varit möjlig att dra. Slutledningen bygger på vilken av översättarna som till störst del låter källtextens dialektala bruk framträda i måltexten.

Sammanfattningsvis har paralleller mellan översättarnas hantering av kulturspecifika begrepp respektive dialektöverföring dragits där texternas orientering har hamnat i fokus. Resultaten i denna studie visar att den engelska måltexten håller sig närmare källtexten vad gäller såväl dialekt som kulturspecifika begrepp, medan den svenska översättaren snarare har närmat sig målspråket. Översättarna har alltså valt att hjälpa sina målspråksläsare olika mycket, med risk för att antingen läsare eller källtextkonnotationer går förlorade på vägen.

Nyckelord: översättning, kulturspecifika begrepp, dialekt, Andrea Camilleri, *la forma dell'acqua*

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte	2
2. Teoretisk bakgrund	4
2.1. Dialekt	4
2.1.1. <i>Dialekt i Italien</i>	6
2.1.2. <i>Camilleris dialekter</i>	8
2.2. Dialekt i översättning	10
2.2.1. <i>Översättningsstrategier för dialekt</i>	11
2.3. Kulturspecifika begrepp	13
2.3.1. <i>Kategorier för kulturspecifika begrepp</i>	15
2.3.2. <i>Strategier, tillvägagångssätt och metoder</i>	16
2.4. Översättningsstrategier för kulturspecifika begrepp	17
2.4.1. <i>Pedersen</i>	18
2.4.2. <i>Newmark</i>	20
2.4.3. <i>Svane</i>	21
2.4.4. <i>Leppihalme</i>	22
3. Material och metod	24
3.1. Primärmaterial	24
3.2. Urvalsprocess	25
3.3. Analysmodell	27
3.4. Dialekt i måltexterna	30
4. Analys och resultatdiskussion	31
4.1. Överföring av kulturspecifika begrepp	31
4.2. Översättningsstrategier för kulturspecifika begrepp	35
4.2.1. <i>Överförande</i>	35
4.2.2. <i>Förtydligande</i>	37
4.2.3. <i>Direkt översättning</i>	39
4.2.4. <i>Officiell ekvivalent</i>	40
4.2.5. <i>Generalisering/specificering</i>	40
4.2.6. <i>Ersättning</i>	42
4.2.7. <i>Utelämnande/tillägg</i>	44
4.3. Dialektala inslag	44
4.4. Översättningarnas orientering	50
5. Sammanfattning och slutdiskussion	53
Material- och litteraturförteckning	57
Bilagor	60

1. Inledning

La forma dell'acqua är den första boken i kriminalromanserien om kommissarie Salvo Montalbano. Montalbano-böckerna har inneburit stor framgång för författaren Andrea Camilleri i såväl Italien som i resten av världen. Det som kännetecknar Camilleris författarskap, och som har lett till en mängd avhandlingar och studier av hans verk, är språkbruket med en variation av standardspråk och dialekt, samt lokala och regionala varieteter. Han blandar exempelvis standarditalienska med sicilianska ord och andra dialektala inslag, vilket enligt många representerar språksituationen i Italien idag. Här utmärker han sig också eftersom denna hantering kan ses som unik i italiensk litteratur (Cipolla 2006:15).

Böckerna utspelar sig på Sicilien och det är siciliansk dialekt och kultur som skildras i berättelserna. Språkvariationen har ställt till med problem för både källspråksläsare och översättare. Läsare som inte är bekanta med den sicilianska dialekten kan ha svårt att förstå texten och ordlistor över de mest ovanliga begreppen har upprättats som hjälpmedel av Camilleri-fantaster (Il Camilleri-linguaggio [www]). Översättare ställs alltså inför den svåra uppgiften att försöka förmedla denna stora variation av varieteter till sina målspråksläsare. Även om många språkvetare är överens om att det är en nästintill omöjlig uppgift att översätta dialekt, har man funnit stora skillnader i olika översättares val av strategi. I katalanska och spanska översättningar av Camilleris böcker har man exempelvis funnit större skillnader i hur översättaren har hanterat olika dialektala drag. De katalanska utgåvorna har ersatt källtextdialekterna med olika målspråksdialekter, medan de spanska utgåvorna endast innehåller mindre avvikelser från standardspråket i form av talspråk och fonologiska former som inte är förknippade med någon specifik dialekt (Briguglia 2009 [www]).

Ett alternativ för översättarna kan alltså vara att försöka hitta en motsvarande dialekt i målspråket som har samma konnotationer för målspråksläsaren som källtextdialekten har för källspråksläsaren. Detta är i sig en mycket svår uppgift, men det som mer eller mindre omöjliggör uppgiften när det kommer till Camilleri är att han inte använder sig av *en* dialekt utan blandar olika varieteter med inslag av personligt och so-

cialt språk. Denna varietetsblandning är dessutom ofta svår att särskilja. Att hitta en motsvarighet i målspråket som överensstämmer konnotativt med alla källspråksvarieteter blir således en mer eller mindre omöjlig uppgift.

Till Camilleris skildring av Sicilien hör naturligtvis även de begrepp och uttryck som är kulturspecifika för detta område. Det jag i denna uppsats har valt att kalla *kulturspecifika begrepp* hänvisar till referenter som är mer eller mindre typiska för källkulturen. Begreppen kan ha samma referent i källtexten som i måltexten, men framkalla vitt skilda konnotationer i de olika språken. I andra fall rör det sig om begrepp som helt enkelt inte har någon motsvarighet i målspråket. Översättaren måste alltså göra ett medvetet val; antingen behålla källtextformen med risk för att målspråkläsaren inte hänger med eller anpassa översättningen till målspråkläsaren och samtidigt förlora konnotativa delar av källtexten. Valet av översättningsstrategi är ett ställningstagande av översättaren, och det resulterar i att texten orienterar sig mer åt källspråket eller målspråket.

Jag ska i denna uppsats undersöka hur översättaren av den engelska måltexten *The Shape of Water* och översättaren av den svenska måltexten *Vattnets form* har hanterat dels dialekt, dels kulturspecifika begrepp. Uppsatsen har således två utgångslägen och är strukturerad därefter. Jag hävdar dock att de hör ihop då båda områdena är högst kulturspecifika, och de båda utgör varsin viktig beståndsdel som förmedlar Camilleris Sicilien och dess kultur. Undersökningen av de kulturspecifika begreppen bygger på tidigare forskning inom området men har anpassats efter mitt material. Tanken är att jag med undersökningen ska kunna jämföra de två måltexterna med varandra avseende källspråks- respektive målspråksorientering. Detta vill jag även koppla till den dialektala delundersökningen som också kommer utreda om någon av översättningarna håller sig närmare eller längre ifrån källtexten och dess dialektbruk.

1.1. Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka skillnaderna i hanteringen av kulturspecifika begrepp och dialektala drag vid översättning av en och samma italienska källtext till engelska och svenska. Genom analyser av källtext och måltexter vill jag utforska såväl övergripande som mer specifika skillnader i översättarnas val av strategi. Därefter hoppas jag kunna fastställa om var och en av måltexterna är källspråksorienterad eller målspråksorienterad. Samma slutsats hoppas jag kunna dra gäl-

lande översättningen av de dialektala dragen i källtexten. Även här ska jag genom mina analyser undersöka eventuella likheter och skillnader mellan översättarnas hantering och strategival.

2. Teoretisk bakgrund

I det här kapitlet presenterar jag uppsatsens teoretiska bakgrund. Här redogör jag för begreppet *dialekt*, dess funktion i det italienska språksamhället och dess relation till mitt primärmaterial. Därefter följer en beskrivning av *kulturspecifika begrepp* där jag sätter det i samband med tidigare översättningsvetenskaplig forskning.

2.1. Dialekt

Begreppet *dialekt* är något som de flesta troligtvis kan relatera till på ett eller annat sätt. Det finns en medvetenhet bland människor att vi använder oss av olika varieteter på olika platser, i olika situationer och i samtal med olika människor (Berezowski 1997:9; Wolfram & Schilling-Estes 1998:2). Enligt Institutet för språk och folkminnen (ISF [www]) är den enklaste definitionen ”en språkart som talas av invånarna inom ett avgränsat geografiskt område”. Bland lingvister råder det istället oenighet om hur man bör definiera begreppet. Definitioner som återfinns i lingvistisk kurslitteratur är inte alltid överensstämmande och kan uppfattas som något vaga. McGregor ger en liknande definition som den ovan där varietetens geografiska förekomst framhävs. Vidare påpekar han att begreppet ibland även används för varieteter som kan kopplas till exempelvis ålder, samhällsklass, kön och religion (2009:335). Fromkin, Hyams och Rodman undviker att nämna den geografiska kopplingen och framhäver istället de grammatiska skillnaderna från andra varieteter. Som exempel ges regional dialekt, social dialekt och prestigedialekt (2007:543). Berezowski lägger också vikt vid individuella, sociala och historiska faktorer via tidigare forskning av lingvister som Catford och Halliday (1997:12).

Enligt ovanstående definitioner utgörs alltså begreppet *dialekt* av betydligt fler aspekter än de geografiska. Johansson (2009) bygger vidare på dessa begreppsbestämningar och delar i sin diskussion om dialektbegreppet istället in varieteter, som innefattar såväl språk som dialekter, i olika undertyper, ”exempelvis *diatopiska* (dialekter, regiolekter, topolekter), *diastratiska* (sociolekter) och *diafasiska* (stilar, kommunikationssitua-

tioner)” (2009:170, kursiv stil i originalet). Här utgör alltså dialekten en varietet, jämsides med exempelvis sociolekten, medan den sociala varieteten snarare ingick i dialektbegreppet enligt Fromkin, Hyams och Rodman ovan. Det alla tycks vara överens om är att det inte finns någon klar definition, utan att begreppet används på olika sätt av olika personer och i olika situationer.

Vad begreppet *dialekt* innefattar är alltså en tolkningsfråga. Beroende på hur man ser det kan exempelvis den *diastratiska* undertypen vara en *social dialekt*, och alltså utgöra en del i dialektbegreppet, eller en *sociolekt*, som då utgör ett separat sidobegrepp som står parallellt med dialekter. Johansson tydliggör i sin studie den oenighet kring hur dialektbegreppet kan definieras, som finns bland forskare inom detta område. På denna oenighet utgör Ingo ytterligare ett exempel. Han placerar geografiska och sociala varieteter under begreppet *dialekt*, men skiljer samtidigt på dialekt och *idiolekt*, ”ett personligt språk som skiljer oss från de andra” (2009:84). Dessa kan i praktiken vara svåra att skilja på då en person kan tala sin idiolekt på dialekt.

Andra definitionsskillnader finner vi i relationen mellan *standardspråk* och *dialekt*. Newmark är tydlig med att dialekten är en självständig språkvarietet och inte en avvikelse från standardspråk (2001:195). Detta kan vi se i exempelvis de italienska dialekterna, där standardspråket tidigare utgjorde en av Italiens dialekter. Även i Sverige är det ”standardspråket som har utvecklats ur dialekterna och inte det omvända” (ISF [www]). Oberoende av detta ställs dialekter oftast i kontrast till standardspråket, eftersom de trots allt förekommer inom samma språkområde.

När det kommer till dialekt och översättning av dialekt fungerar standardspråket som den slutgiltiga referenspunkten (Berezowski 1997:37). Standardspråket är dessutom det språk som för det mesta utgör normen inom litteratur och annat skrivet språk: ”[i] sin talade form har dialekter, som lingvistiska varieteter inom ett givet språkområde, vanligen en hög grad av muntlighet och en låg grad av kodifiering” (Englund Dimitrova 2012:101). Detta innebär att det inte finns någon standard för skriven dialekt. Eftersom den skrivna formen är begränsad, resulterar detta ofta i att den skrivna dialekten nyskapas vid varje tillfälle eller av varje användare (Englund Dimitrova 1997:51).

Jag kommer fortsättningsvis att hänvisa till den regionala och geografiskt bundna varieteterna då jag talar om *dialekt*. I de fall då andra varieteter förekommer såsom sociala (*sociolekt*) eller individuella (*idiolekt*) kommer jag att hänvisa till dem genom dessa benämningar. Då jag talar

om *standardspråk* är det den standardiserade varieteten av det officiella och nationella språket för respektive språkområde som avses.

2.1.1. Dialekt i Italien

Den dialektala situationen i Italien skiljer sig från den man finner i många andra delar av världen. Italienskan är precis som franskan och spanskan ett romanskt språk som leder sitt ursprung från vulgärlatinet, som i sin tur härstammar från den indoeuropeiska språkfamiljen. Detta *talade* latin varierade såväl geografiskt som socialt och fortsatte utvecklas till en mängd olika varieteter som med tiden och med bildandet av olika nationer standardiserades och skapade olika språk. Dagens romanska språk bygger alla på någon varietet som fötts ur vulgärlatinet. På samma sätt blev 1300-talets dialekt i Florens, Toscana, sedermera det italienska språket, dialekten som talades i Île-de-France blev franska medan kastilianska blev spanska (Dardano & Trifone 1995:44).

Det finns dock något som utmärker italienskan bland dessa tre språk. Medan spanskan och franskan fastslogs som officiella språk av respektive lands styrande makter, spreds den toskanska dialekten genom tre stora författare och poeter: Dante Alighieri, Francesco Petrarca och Giovanni Boccaccio. Dantes framgångar med *La Divina Commedia* ledde följaktligen till att den toskanska dialekten kunde breda ut sig och han ses idag som det italienska språkets fader (Marazzini 2004:80). Det var först på 1500-talet som normerna för det italienska språket stabiliserades genom grammatikor och ordlistor med 1300-talets toskanska litterära dialekt som grund. Italienska blev inte det officiella språket förrän Italien enades 1861.

Då Italien befann sig i ett ungt skede, var det endast en bråkdel av landets invånare som faktiskt talade det nationella språket. Italien var uppdelat och splittrat och plågades i årtionden efter dess enande av inre oroligheter och konflikter. Innan enandet bestod landet av olika stater, som alla hade sina egna språk och traditioner, och där sociala och ekonomiska förhållanden skiljde sig markant (Marazzini 2004:184). De flesta människor hade därför dialekten som sitt modersmål, medan italienskan som gemensamt språk långsamt spred sig över landet genom bland annat skola, militärtjänstgöring och senare även media. Eftersom italienskan var framtagen av en slags högutbildad elit förekom språket främst i skriftlig form (D'Achille 2006:25). Med en analfabetism på nästan 80 % innebar det att människor länge fortsatte att förlita sig på dialekterna. Idag har dialekterna till stor del "italianiserats" och använ-

dandet är mest utbredd hos den äldre generationen, i landets södra delar, på landsbygden och i de lägre samhällsklasserna (Marazzini 2004:214). Merparten av de människor som idag talar dialekt talar även italienska och ses på så sätt som tvåspråkiga (Dardano & Trifone 1995:45).

Italiens språksamhälle delas idag in i fyra större varieteter (Dardano & Trifone 1995:46; D'Achille 2006:190):

- Litterär eller allmän italienska
- Regional italienska
- Regional dialekt
- Dialekt

Den *litterära* eller *allmänna italienskan* är den standardiserade versionen av nationalspråket och *dialekten* har redan berörts ovan. De två mittersta varieteterna är något svårare att definiera. Den *regionala italienskan* representerar enligt många den dialektala verkligheten i dagens Italien (Marcato 2002:93; D'Achille 2006:190). Precis som italienskan härstammar från vulgärlatinet, härstammar den regionala formen från italienskan. Det tycks dock förekomma skilda åsikter om hur denna regionala varietet av standardspråket bör definieras, samt var den regionala italienskan slutar och den regionala dialekten börjar. Den regionala italienskan innehåller mer eller mindre markerade lokala dialektala aspekter som enligt Dardano & Trifone främst återspeglas i uttalet (1995:46). Marcato belyser istället den vida variation som finns i den regionala italienskan, där det finns de varieteter som håller sig närmare standardspråket och de som drar mer åt det dialektala hållet. Vidare beskriver hon hur detta sker på betydligt fler nivåer än den fonologiska där hon nämner både lexikala och morfosyntaktiska skillnader (2002:92). Enligt Dardano & Trifone (1995) är det istället den *regionala dialekten* som uppvisar skillnader på såväl fonetisk som lexikal, morfologisk och syntaktisk nivå. Även om det kan vara svårt att skilja på dessa två varietetens uttryck, finner vi i alla fall en skillnad i deras ursprung. Den regionala dialekten bygger nämligen på dialekterna istället för standardspråket, men har påverkats och influerats av den regionala italienskan.

Den ovanstående kategoriseringen är omfångsrik, och varje varietetsgrupp innehåller en mängd underkategorier. Siciliansk dialekt hör till *dialetti meridionali estremi* (de extremistsydliga dialekterna) och förekommer jämsides med den sydliga regionala italienskan och standarditalienska. Samtidigt kan den sicilianska dialekten delas in i en mängd lokala varieteter, då dialekter i Italien förändras från plats till plats med ibland mycket korta avstånd (Marazzini 2004:229). Lokala dialekter är

mycket platsbundna och talas av en mindre grupp människor jämfört med de stora dialekterna. Detta innebär att de lokala dialekterna fortfarande är mycket väl bevarade och brukas till en högre grad, eftersom det finns en större kulturell sammanhållning i mindre samhällen (Marcato 2002:117).

2.1.2. Camilleris dialekter

Andrea Camilleri är en författare som blandar en mängd olika varieteter i sina verk. Detta har blivit ett framgångsrikt stildrag:

Il linguaggio rappresenta senza dubbio uno degli elementi costitutivi e caratterizzanti della narrativa di Camilleri, tanto che alcuni lettori hanno individuato nel modo di esprimersi dello scrittore il motivo principale del suo successo (Capecchi 2000:85).

Språket är utan tvekan en av de grundläggande och utmärkande beståndsdelarna i Camilleris berättande, till den grad att vissa läsare har pekat ut författarens sätt att uttrycka sig som den huvudsakliga anledningen till hans framgång (min översättning).

Camilleri blandar främst olika sicilianska varieteter som varvas med sydlig regional italienska och standarditalienska, men en del av hans verk innefattar även dialekter från andra delar av landet, som *milanese* och *veneziano*. Camilleris kriminalromaner om kommissarie Montalbano, som under senare år har blivit omåttligt populära världen över, följer samma dialektala mönster. Såväl berättaren som huvudpersonen själv använder sig oftast av en blandning av regional italienska och regional dialekt. Sicilianska ord blandas med italienskt standardspråk, men många gånger finner vi även morfologiska och grammatiska dialektala egenskaper. Montalbano varierar sitt språkbruk efter vem han talar med, vilket innebär att han ibland talar ett standardspråk utan dialektala inslag då han kommunicerar med personer utanför Sicilien, medan han vid andra tillfällen använder sig av många dialektala inslag då han exempelvis talar med lokalbor eller nära vänner.

Det som är utmärkande för Camilleris språk är att han bygger upp sina romanfigurer kring olika språkliga varieteter. Varje person har sitt eget språk som är nära knutet till hans/hennes personlighet. Capecchi vidhåller att det i Camilleris böcker är just språket som *gör* romanfiguren (2000:87). Till varje persons språk kan alltså kopplas bl.a. ålder, samhällsklass, utbildning och region. Att använda sig av dialekt i ska-

pandet av en litterär figur är en vanlig anledning till förekomsten av dialekt i skönlitteratur (Wolfram & Schilling-Estes 1998:307).

Camilleris språk har varit föremål för flera avhandlingar och studier där man har försökt redogöra för de olika varieteter som förkommer i hans verk. I sin doktorsavhandling om bl.a. översättningen av dialekt till engelska av Camilleris kriminalromaner redogör Valeria Monello (2012) grundligt för de olika varieteter som förekommer i Camilleris språkbruk. Hon definierar Camilleris språk som en idiolekt som sammanfogar italienska och den sicilianska dialekten från författarens barndom (2012:45). Hon baserar vidare sin uppdelning på den kanadensiska lingvisten Vizmuller-Zoccos tidigare arbete med samma författares språkbruk. I uppdelningen nämns bl.a. *standarditalienska*, *regional italienska* och *sicilianska*. Den regionala italienskan utgör här en blandning av italienska och sicilianska med dialektala egenskaper på både lexikalt, morfologiskt, fonetiskt och grammatiskt plan. Eftersom hon inte specificerar var varieteten har sitt ursprung, skulle det Monello kallar *regional italienska* alltså kunna representeras av både *regional italienska* och *regional dialekt* som nämndes i avsnitt 2.1.1. ovan.

Eftersom Camilleris texter består av mycket dialektalt språk, finns det risk för att vissa läsare utesluts. I norra och mellersta Italien är det många som aldrig har kommit i kontakt med siciliansk dialekt annat än genom möjligtvis media, och söker man på forum på internet finner man ibland en desperat jakt på vad enskilda ord och uttryck betyder. Visserligen finns det sicilianska ordböcker att tillgå, men då det ofta rör sig om idiolekt eller lokala varieteter av sicilianska så kan jakten bli fruktlös. Detta har lett till skapandet av en elektronisk ordlista där de uttryck som skapat svårigheter för många läsare förklaras (Il Camilleri-linguaggio [www]). Ordlistan är skapad på initiativ av Camilleris anhängare och beundrare, och dess existens är ytterligare ett bevis på den unika egenhet Camilleris språk har. I vissa fall har Camilleri själv, genom olika metoder, valt att vägleda läsaren genom den dialektala djungeln. Detta kan ske bl.a. genom en upprepning av ordet, fast på standarditalienska, genom att en romanfigur inte är bekant med ordet och därför frågar vad det betyder, eller genom förklaring av uttrycket ifråga:

”...vendeva càlia e simenza, ceci atturrati e semi di zucca salati.”
(Camilleri 2012:79)

...han sålde càlia e simenza, rostade kikärter och saltade pumpafrön.
(min översättning)

Här utgör *càlia e simenza* det sicilianska uttrycket med en direkt följande förklaring på italienska med sicilianska inslag.

Sammanfattningsvis skulle man kunna säga att alla de varieteter som presenterades i avsnitt 2.1.1. ovan är närvarande i Camilleris språkbruk. *Regional italienska* och *regional dialekt* är de varieteter som ligger till grund för berättelserna. Eftersom det även är dessa varieteter som representerar dagens språksamhälle i Italien, ger Camilleri alltså läsaren en inblick i italienarnas vardag av varierande språkbruk.

2.2. Dialekt i översättning

Enligt tradition är skönlitteratur skriven på standardspråk. Dialektala varieteter har ofta lägre status än standardvarieteter och har på så vis uteslutits ur den skönlitterära skrivtraditionen: ”De dialektala markörerna i texten får karaktär av muntlighet och språkspecificitet, till och med när det förekommer i skrift” (Englund Dimitrova 2012:102). Men självklart finns det undantag där författaren medvetet har valt att frångå dessa normer. Enligt Newmark kan det dialektala bruket i de flesta fall delas in utifrån tre funktioner (2001:195):

- Att påvisa användning av slang i språket.
- Att understryka social klasstillhörighet.
- Att framhäva lokala kulturella egenskaper.

Dessa tre funktioner bör översättaren, enligt Newmark, ta hänsyn till vid översättning av dialekt.

Englund Dimitrova påpekar vidare att de flesta översättare och översättningsforskare verkar vara överens om att det är svårt eller nästan omöjligt att översätta dialekt. Med omöjligt syftar hon till att översätta dialekt utan att något går förlorat (1997:102). Det som komplicerar processen är de geografiska och sociala konnotationer som hör till de flesta dialekter. Att överföra dem till målspråkskontexten utan ofrivilliga tillägg av nya konnotationer ser många forskare som en omöjlighet.

Englund Dimitrova har även utformat en modell som redogör för olika typer av möjliga språkliga varieteter som skönlitterära författare kan skapa eller använda sig av i ett skönlitterärt verk (1997:63). Detta kontinuum illustreras i figur 1 nedan.

Varietät med specifikt regionalt ursprung	Varietät med allmänt regionalt ursprung	Varietät med specifikt socialt ursprung	Markerat talspråk	Neutralt språk	Markerat skriftspråk

FIGUR 1. *Tänkbara språkliga varieteter i skönlitteratur*

Lindqvist (2002:194) återger en sammanställning av generella tendenser vid skönlitterär översättning av olika språkvarieteter, även den utarbetad av Englund Dimitrova (1998:6):

1. Ofta sker en förskjutning åt höger på kontinuumet i figur 1. Översättaren väljer med andra ord en strategi som befinner sig längre till höger jämfört med den varietet som återfinns i källtexten.
2. Om måltexten innehåller särskilda markörer för en språklig varietet är dessa oftast färre än de som återfinns i källtexten.
3. Måltexten tenderar att innehålla främst lexikala markörer, även om källtexten har såväl fonologiska som morfologiska och lexikala markörer.

Översättaren tenderar alltså att använda ett mer neutralt och standardiserat språk än författaren av källtexten. En text med dialektala inslag skulle förslagsvis kunna översättas med talspråk.

2.2.1. *Översättningsstrategier för dialekt*

Berezowski (1997) har tagit fram tio strategier för översättning av dialekt. De flesta av dessa kategorier kommer inte nämnas vidare, då de inte är relevanta för denna undersökning. Däremot ska jag närmare undersöka tre av dem.

Den första och sista av Berezowskis strategier utgör två ytterpoler på en skala som går från den mest källspråkstroga strategin, *neutralization*, till den mest målspråkstroga strategin, *rusticalization*. Den första ger upp den sociala kontexten för skydda texten från att påverkas av målspråkskonnotationer, medan den sista återskapar källspråkets sociala kontext med risk att källspråkets konnotationer ersätts av målspråkets (1997:89). Den första strategin innebär alltså att man översätter dialekten med standardspråk, medan den senare går ut på att man ersätter källspråksdialekten med en målspråksdialekt.

Jag är inte helt överens med Berezowski i hans resonemang. Hur jag än ser på de olika strategierna så frångår de originalet och ingen av dem

är riktigt källtexttrogen. Om man använder sig av *rusticalization*, kan man kanske få med liknande konnotationer i överföringen vad gäller samhällsklass, ålder, kön eller liknande. Däremot kan den geografiska aspekten omöjligt följa med till källtexten. Källtextdialekten hör hemma i källspråket och associeras till ett visst geografiskt område i källkulturen. Genom denna strategi har källspråksdialekten ersatts av en dialekt som istället har samma starka geografiska associationer i målkulturen. Berezowski menar att texten således blir målspråksorienterad. Mot detta resonemang har jag inga invändningar.

När det däremot gäller *neutralization* har jag svårt att se på vilket sätt den här strategin kan utgöra motparten till *rusticalization*. Källtextens konnotationer och integritet bevaras, eftersom de inte förändras och anpassas i översättningsprocessen. Däremot överförs dessa konnotationer överhuvudtaget inte till måltexten. De neutraliseras istället och försvinner. Jag anser därför att denna strategi är en neutral strategi, som borde placeras in i mitten på denna typ av skala. Även Englund Dimitrova betonar att det inte är självklart vilken av dessa två strategier som håller sig närmare källtexten. Hon menar att Kollers denotativa ekvivalens (1979: 99–104) inte brukar vara några problem att uppnå vid översättning av dialekt utan att det snarare är den konnotativa som är svår att åstadkomma. Hon menar att den konnotativa ekvivalensen inte uppnås vid standardisering (*neutralization*) ”eftersom konnotationerna då försvinner, och vanligen uppnås den inte heller genom översättning till målspråksdialekt, eftersom källtextens konnotationer då ersätts av andra, målspråksspecifika konnotationer” (Englund Dimitrova 2012:104).

Bland Berezowskis strategier finns en strategi som är mycket vanlig och särskilt intressant för denna undersökning. Som strategi nummer 9, alltså den näst mest målspråksorienterade strategin enligt Berezowski, finner vi *colloquialization*. Denna strategi innebär att källtextdialekten översätts med talspråk i måltexten (1997:77). Strategin identifierar oftast talaren med en lägre klasstillhörighet som samtidigt inte kan kopplas till ett specifikt geografiskt område. Det är en strategi som alltså främst överför sociala konnotationer och uppvisar en varietet som kan användas inom hela målspråksområdet.

Neutralisering av dialekt tycks överlag vara det vanligaste tillvägagångssättet vid översättning av dialekter inom skönlitteratur, i synnerhet då många olika varieteter används. Det tycks också vara den minst uppseendeväckande strategin. Dess motpart, det som Berezowski (1997:37) kallar *rusticalization*, verkar många forskare ta ställning emot. Newmark anser att en källspråksdialekt inte bör översättas med en målspråksdialekt. Han finner helt enkelt ingen anledning till det. Om man

ändå skulle välja denna strategi, är det grundläggande att översättaren känner till den valda målspråksdialekten mycket väl (Newmark 2001:95). Även Berezowski understryker detta och tillägger att översättaren även bör vara väl bekant med källspråksdialekten, då det med den medföljer en mängd konnotationer som ska representeras i måltexten (1997:37).

Översättning av dialekter är ett ämne som intresserar fler och fler forskare. Englund Dimitrova nämner ett flertal, förutom de som nämnts här, och poängterar att man genomgående i de studier som gjorts har noterat en tendens till standardisering och strategier som rör sig mot *neutralization* (2012:103). Englund Dimitrova har vidare utformat en modell över tendenserna vid översättning av dialekt:

1. Om källtexten har icke-kodifierade skrivna former av källspråket (t.ex. dialekt) är det en stark tendens att dessa i måltexten ersätts med kodifierade former av målspråket.
2. Om icke-kodifierade källspråksformer ändå översätts med icke-kodifierade målspråkliga skrivna former, är dessa vanligen inte markerade för dialekt, utan tas från någon annan icke-kodifierad skriftspråklig form eller register. I detta fall är det en stark tendens att i första hand använda talspråksmarkörer, i stället för andra typer av markörer (2012:103).

Neutralization tycks vara den vanligaste strategin vid översättning av dialekt. Då denna strategi inte har valts är tendensen istället att använda *colloquialization*.

2.3. Kulturspecifika begrepp

En *referent* är enligt Nationalencyklopedin en ”företeelse i verkligheten som ett språkligt uttryck refererar till eller syftar på” ([www]). I en översättning bör denna företeelse framträda på samma sätt i måltexten som i källtexten. Detta skapar oftast inga större problem, då många uttryck är universella och har tydliga motsvarigheter i respektive språk. Men även om ett enkelt substantiv som *häst* är självklar i både käll- och målspråk, kan det ha helt olika konnotationer. Referenten är densamma för båda språken och bilden av en häst är troligtvis tydlig för läsaren av såväl måltext som källtext. Däremot kan översättningen, beroende på exempelvis texttyp och kontext bli missvisande om ordet har många konnotationer som är kopplade till traditioner och kulturella konventioner. I källspråket kanske referenten associeras till vardagssysslor och

transportmedel, medan den i målspråket har exotiska associationer och ses som något ovanligt och exklusivt.

Än svårare blir det då en referent i källspråket inte har någon motsvarighet i målspråket: ”det faktum att texten hänvisar till en konkret verklighet som ofta inte är densamma för avsändare och mottagare kan leda till problem” (Svane 2002:16). Översättaren, som fungerar som en länk mellan olika språk och deras tillhörande kulturer och traditioner, ställs då inför ett val där kanske inga av alternativen känns riktigt rätt.

Även om *häst* i det här fallet kan skilja sig konnotationsmässigt från språk till språk, är det inte denna typ av ord som ska undersökas i denna uppsats. Trots att denna referent ger olika konnotationer för läsare på olika språk, skulle översättaren endast undantagsvis ändra något i överförandet av begreppet. Behållningen av att anpassa ordet till målkulturen skulle troligtvis vara mycket liten jämfört med förlusten och det faktum att man frångår originalet. Det problemområde inom översättning som ligger till grund för denna uppsats är istället kultur.

Newmark (2001:94) skiljer mellan *universellt*, *kulturellt* och *personligt* språk. Det universella språket berör just sådana ord som *häst*. Det är ord som har en tydlig motsvarighet och samma referent på de flesta språk, och som därför inte orsakar några större översättningsproblem. Personligt språk är istället det språk som en enskild individ brukar (idiolekt), och som inte kommer beröras vidare i denna del. Det som Newmark kallar kulturellt språk, är de ord som är specifika för en viss kultur eller ett visst språkområde, som det italienska *tagliatelle* och det franska *baguette*. Att dessa begrepp skiljer sig språkområden emellan och inte mellan enskilda språk kan illustreras med hjälp av engelskan, som har olika variationer av kulturellt språk, beroende på språkområde. Ord som är kulturspecifika för USA kan vara främmande eller ha helt andra konnotationer i exempelvis Storbritannien. Ett språk kan således rymma flera olika kulturer (Newmark 2001:94).

En del kulturspecifika begrepp är idag välkända över större områden än det ursprungliga språkområdet, tack vare bland annat globaliseringen. Därför är många främmande begrepp idag välbekanta för de flesta svenskar ”eftersom vi befinner oss i en gemensam europeisk kontext och har en viss kännedom om de andra europeiska länderna” (Svane 2002:92). Så är exempelvis fallet med orden ovan, där begrepp som är kulturspecifika för ett visst område har överförts och accepterats i nya språkområden. Däremot kan det fortfarande behövas någon form av kulturell anpassning för att måltextläsaren ska få samma intryck och behållning av texten som källtextläsaren, precis som exemplifierades med ordet *häst* ovan.

Det finns flera olika etablerade namn och definitioner på det jag här väljer att kalla *kulturspecifika begrepp*. Det Newmark kallar *culture words* är ett relativt brett begrepp som även innefattar idiom, traditioner och vanor (2001:95). Svane (2002) utreder det hon kallar *kulturspecifika referentiella uttryck*. Hennes definition av *referentiella uttryck* är lik den som återfinns i det inledande citatet från Nationalencyklopedin (Svane 2002:39). I sin definition av den kulturspecifika varianten menar hon att dessa har ”samma egenskaper som referentiella uttryck i allmänhet men utmärker sig dessutom genom att den referent som förutsätts är oskiljbar från en specifik kulturell kontext” (2002:43). Pedersen (2007) undersöker *extralinguistic culture-bound references* (utomspråkliga kulturbundna begrepp). Han gör alltså en distinktion mellan språkliga och utomspråkliga begrepp, för att sälla bort en del av de uttryck som Newmark tar med. Pedersens utomspråkliga aspekt har många likheter med Svanes referentiella i det att de båda hänvisar till något som finns i verkligheten (verklig eller fiktiv). När jag i denna uppsats refererar till *kulturspecifika begrepp*, följer jag Pedersens definition och syftar således på utomspråkliga kulturbundna begrepp.

2.3.1. Kategorier för kulturspecifika begrepp

Newmark och Pedersen har båda delat in sina kulturspecifika begrepp i kategorier. Newmark har använt sig av en relativt överskådlig och generell kategorisering med fem kategorier där vissa även har underkategorier, här inom parentes (2001:95):

1. Ekologi
2. Materiell kultur (mat; kläder; hus och samhällen; transport)
3. Social kultur
4. Organisationer, traditioner, aktiviteter, tillvägagångssätt och koncept (politiska och administrativa; religiösa; estetiska)
5. Gester och vanor

Pedersen kallar sina kategorier för *domains* (områden) och gör tolv indelningar. Medan Newmark har valt att skapa en allmänt applicerbar kategorisering, har Pedersen istället anpassat sin kategorisering efter sin studie. De olika kategorierna bygger alltså på den korpus som ligger till grund för Pedersens arbete (2007:109):

1. Vikter och mått
2. Egennamn (indelade i personnamn, geografiska namn, institutionella namn och märkesnamn)
3. Yrkestitlar
4. Mat och dryck
5. Litteratur
6. Regering
7. Underhållning
8. Utbildning
9. Sport
10. Valuta
11. Tekniskt material
12. Annat

Newmarks indelning kan ses som allmänt applicerbar på översättning av kulturspecifika begrepp. Pedersens har istället vissa begränsningar eftersom den bygger på hans studie, som i sin tur har undertextning som utgångspunkt.

Även Svane (2002) har skapat en modell över de ord som hon räknar som kulturspecifika. Hennes indelning består egentligen bara av två huvuddistinktioner: benämmande referentiella uttryck, *egennamn*, och beskrivande referentiella uttryck, *appellativer* (2002:90–100). Egennamnens underkategorier är *personnamn*, *geografiska namn* och *andra namn* medan appellativernas underkategorier utgörs av *kulturneutrala termer*, *kulturella termer* och *tekniska termer*.

2.3.2. Strategier, tillvägagångssätt och metoder

Inom översättningsvetenskap talas det om olika *strategier*, *tillvägagångssätt* och *metoder*. Ibland överlappar begreppen varandra och olika forskare väljer att använda sig av olika termer. Det jag i den här uppsatsen väljer att kalla *strategier* är det som Newmark kallar ”tillvägagångssätt” (*procedures*). Han skiljer mellan metoder (*methods*) och tillvägagångssätt och menar att översättningsmetoder relaterar till hela texter, medan tillvägagångssätt används för meningar och mindre språkenheter (2001:81). Båda dessa begrepp kan i andra sammanhang kallas för *strategier*: ”‘Local strategies’ relate specifically to translation of particular language structures and lexical items, while ‘global strategies’ operate on a more general level” (Baker & Saldanha 2009:283).

Newmarks beskrivning och exemplifiering av dessa *procedures* tycks

stämman väl överens med vad många forskare väljer att kalla enbart *strategier*. Både Svane och Pedersen använder sig av begreppet *strategier* i sina undersökningar om hur man översätter *kulturspecifika referentiella uttryck* respektive *extralinguistic culture-bound references* (utomspråkliga kulturbundna begrepp). Även Leppihalme (1994) använder samma uttryck i sin studie om översättningen av allusioner.

Jag vill påstå att *procedures* och *local strategies* är mer eller mindre synonyma med varandra i detta sammanhang. I resten av uppsatsen väljer jag därför att använda begreppet *strategier* för att benämna sådana uttryck.

2.4. Översättningsstrategier för kulturspecifika begrepp

När en översättare ställs inför att överföra ett kulturspecifikt begrepp från ett språk till ett annat, särskilt i de fall då det inte finns någon specifik motsvarighet i målspråket, är det en mängd aspekter som måste tas hänsyn till. Många olika strategier finns att tillgå, men för att finna den som fungerar bäst i det enskilda sammanhanget bör man se till såväl texttyp och syfte som till den konkreta kontext där begreppet förekommer (Svane 2002:26). Dessutom bör översättaren ta hänsyn till den tänkta mottagarens kunskapsnivå.

Rör det sig om en facktext, där mottagaren har specialiserad kunskap inom området, är det viktigt att hitta en term som återkopplar så nära som möjligt till den referent som hänvisas till i källtexten. Att exempelvis använda sig av ett mer generellt uttryck i måltexten skulle alltså inte vara en bra lösning då det kan skapa förvirring hos mottagaren. Då det istället rör sig om en skönlitterär text, är det ofta känslor och konnotationer som också ska överföras med begreppet, och översättaren kan då många gånger ta sig större frihet.

Genom olika strategier kan översättaren föra läsaren närmare källkulturen eller föra texten närmare målkulturen och därmed hjälpa läsaren av måltexten. Detta är en fin balansgång och det finns risker med båda tillvägagångssätten. Genom att behålla element från källtexten med lite eller ingen anpassning till mottagaren i målspråket, riskerar översättaren att överskatta sina läsare, vilket resulterar i att texten uppfattas som osammanhängande. Om det kulturspecifika begreppet istället anpassas alltför mycket till målspråkets konventioner med förtydligande och förklaringar, riskerar översättaren att underskatta sina läsare. Mottagaren kan då känna sig dumförklarad och "[t]exten upplevs som redundant istället för koherent" (Svane 2002:92). Även Newmark (2001) pekar ut

kontextuella faktorer som har en avgörande roll i vilka strategier översättaren sedan väljer att använda i sin text, där syfte, mottagarens kunskapsnivå och motivation nämns. Newmark tar även upp begreppets betydelse för källtexten som en aspekt, vilket kan vara bra att ta hänsyn till då exempelvis *utelämning* (att utesluta begreppet ur måltexten helt och hållet) övervägs (2001:103).

Jag tänkte nedan presentera olika modeller som har använts vid tidigare forskning inom detta område. Den modell som kommer beskrivas på ett mer detaljerat sätt är Pedersens, då det är den som min analysmodell utgår från.

2.4.1. Pedersen

Pedersen har skapat en modell för översättningsstrategier för utomspråkliga kulturspecifika begrepp (ECR – *extralinguistic culture-bound reference*). Han har främst använt sig av Leppihalms studie om översättningen av allusioner (se avsnitt 2.4.4 nedan) när han har utformat sin modell, men han påpekar även att de två modellerna inte är identiska då de täcker olika stora områden (2005:2). Pedersens modell är ursprungligen utformad för översättning av undertexter, men han menar att den genom anpassning lätt skulle kunna appliceras på andra former av översättning (2005:3).

Nedan följer Pedersens olika strategier som har placerats in på en skala från den mest källspråksorienterade till den mest målspråksorienterade:

- *Retention (bevarande)* – Denna strategi innebär att man överför det kulturspecifika begreppet direkt till måltexten. Källtextbegreppet bevaras på så sätt i måltexten och färgar denna med ett främmande lexem som inte tillhör målspråket. Begreppet kan antingen överföras som det är eller anpassas något. Ofta förekommer dessa överförda begrepp inom citationstecken eller skrivna med kursiv stil och utgör då ett markerat element i måltexten. Ett annat alternativ är att ortografiskt eller morfologiskt anpassa det överförda begreppet till målspråket, exempelvis genom att anpassa stavningen så att den följer aktuella målspråkskonventioner.
- *Specification (förtydligande)* – Även denna strategi innebär att man överför källtextbegreppet till måltexten utan att ändra det. Genom denna strategi tydliggör man däremot begreppets innebörd genom att lägga till information som inte finns med i källtexten.

Detta kan göras genom ett explicitgörande eller genom ett tillägg av latent information inom det kulturspecifika begreppet. Detta kan exempelvis göras genom att en akronym skrivs ut eller genom tillägg av epitet eller en persons förnamn (som i källtexten endast benämns med efternamn).

- *Direct translation (direkt översättning)* – Direktöversättning är en ordagrann översättningsstrategi som är placerad i mitten på orienteringsskalan. Här gör översättaren inga försök till att hjälpa mottagaren av måltexten att ta till sig eller förstå begreppet. Pedersen anser att denna strategi kan vara såväl källspråks- som målspråksorienterad beroende på hur stor förändring det översatta begreppet genomgår vid överförandet. Om begreppet överförs som ett översättningslån (*calque*) utan att det anpassas, är det källspråksorienterat. Om det direktöversatta begreppet genomgår *shifts* (grammatiska förändringar) för att bättre passa in i målspråkskontexten, är strategin istället målspråksorienterad.
- *Generalisation (generalisering)* – Denna strategi innebär att man ersätter källtextens kulturspecifika begrepp med ett mer generellt begrepp i måltexten.
- *Substitution (ersättning)* – Ersättning är den mest målspråksorienterade strategin och innebär att man ersätter källtextens kulturspecifika begrepp med ett annat kulturspecifikt begrepp i måltexten. Detta kan man göra genom att använda sig av ett transkulturellt begrepp, som är välkänt i båda kulturerna, eller ett begrepp från målkulturen. Den senare varianten kan skapa problem då det är risk att texten närmar sig målspråksläsaren alltför mycket då det inte är troligt att ett kulturspecifikt målspråksbegrepp skulle förekomma i källtextkontexten. Man kan även ersätta begreppet med en omskrivning. Detta kan antingen göras så att betydelsen av det kulturspecifika begreppet i källtexten bevaras och överförs till måltexten, eller genom att det försvinner helt och ersätts av något annat.

Slutligen förekommer ytterligare två strategier som enligt Pedersen (2007) inte heller riktigt hör hemma i modellen. *Omission (utelämnande)* innebär helt enkelt att det kulturspecifika begreppet inte överförs till måltexten utan tas bort och utelämnas helt. Eftersom *omission* inte överför någon form av kulturellt bundet språk alls till måltexten, skulle den kunna ses som den mest målspråksorienterade strategin. Samtidigt innebär strategin att översättaren faktiskt inte gör något överhuvudtaget. Pedersen understryker att detta ibland kan vara den enda utvägen, men

det påpekas även att det ibland kan bero på lathet eller okunskap hos översättaren (2007:148). Även strategin *officiell ekvivalent* nämns i avslutning till modellen men är inte inkluderad som en av modellens strategier. Pedersen menar att denna strategi snarare innebär en byråkratisk process än en lingvistisk, då det redan har fastställts att det specifika begreppet är det som ska användas som motsvarighet. Han påpekar att om en officiell ekvivalent existerar så är det mycket osannolikt att översättaren skulle ställas inför ett översättarproblem eftersom det redan finns en färdig motsvarighet att tillgå (Pedersen 2007:149).

2.4.2. Newmark

Newmark (2001) kallar sina strategier för *translation procedures* – ”tillvägagångssätt för översättning”. Flera av hans kategorier har likheter med Pedersens modell, men de har ett betydligt större omfång. Modellen är inte enbart anpassad efter översättningen av kulturspecifika begrepp och kommer därför inte att beskrivas närmare här. Newmark hävdar vidare att ordagrann översättning är den grundläggande översättningsmetoden för såväl *kommunikativ* som *semantisk översättning*, och han menar att den är utgångspunkten för översättning i allmänhet (2001:70). Vid kommunikativ översättning är det måltextläsaren som står i fokus och det är hos denne som översättaren ska försöka frammana samma känsla som för källtextläsaren. Vid semantisk översättning är det istället källtextens innebörd som väger tyngst och ska översättas så troget som möjligt inom ramarna för målspråkets syntaktiska och semantiska struktur (Munday 2010:44). Den kommunikativa översättningen tenderar till att vara mer målspråksorienterad medan den semantiska håller sig närmare källspråket.

Enligt ovanstående resonemang är ordagrann översättning utgångspunkten för dessa två metoder som befinner sig på varsin sida om orienteringsskalan. Denna tankegång stämmer även överens med Pedersens strategiindelning och hans beskrivning av *direct translation*, som varken är källspråks- eller målspråksorienterad utan befinner sig mitt på skalan. Newmark tillägger dock att ordagrann översättning oftast är utesluten när det finns någon form av översättningsproblem (2001:70).

2.4.3. Svane

Svane (2002) presenterar en undersökning av vilka strategier som finns tillgängliga vid översättningen av *kulturspecifika referentiella uttryck*. Hon utreder här begreppet *referens* och relationen mellan text och verklighet: ”*kulturspecifika referentiella uttryck* är sådana som mer eller mindre direkt hänvisar till en konkret verklighet utanför texten” och ”är specifikt förankrade i en bestämd kultur” (2002:27, kursiv stil i originalet). Svanes översättningsstrategier är uppbyggda på ett sätt som liknar Pedersens och baseras bl.a. på Newmark och på hennes egen tidigare forskning. I modellen utgör strategierna delar av ett kontinuum som går från mycket källtexttroga strategier till helt fria i relation till källtexten (Svane 2002:96). Hennes indelning består av sju huvudkategorier varav några även har underkategorier:

1. Direkt återgivande
  - 1.1 Direkt återgivande utan ändringar.
  - 1.2 Direkt återgivande med ortografisk anpassning till målspråket.
  - 1.3 Direkt återgivande med morfologisk anpassning till målspråket.
  - 1.4 Direkt återgivande med förklarande kommentar.
2. Direkt översättning
3. Översättning med godkänd ekvivalent
4. Anpassning till målspråket
  - 4.1 Semantisk anpassning
  - 4.2 Referentiell anpassning
5. Omskrivning
  - 5.1 Kulturell omskrivning
  - 5.2 Omskrivning med naturalisering
  - 5.3 Omskrivning med generalisering
  - 5.4 Omskrivning med specificering
6. Utelämnande
7. Tillfogande

Den första strategin stämmer väl överens med Pedersens *retention*, förutom i den fjärde underkategorin, som i Pedersens material representeras av en egen huvudkategori – *specification*. Vid ytterligare jämförelse med Pedersens modell finner man att *direkt översättning* här ses som den andra mest källspråkstroga strategin, medan Pedersens motsvarighet är närmast neutral. Nummer tre i Svanes lista går att jämföra med

Pedersens *official equivalent*, som inte har någon plats i modellen utan är en utomstående strategi. Svanes *anpassning till målspråket* är anpassningar som i Pedersens modell är inbakade i andra strategier och skulle kunna placeras in under *substitution*. Anpassningen innebär ingrepp på semantisk och kontextuell nivå, som kan te sig ganska naturlig i överförandet. Den semantiska anpassningen innebär att det semantiska värdet överförs även om det har en annan struktur i målspråket (exempelvis it. *fare la spesa* och sv. *handla*). I underkategorierna för *omskrivning* finner vi motsvarigheter i Pedersens modell för såväl *generalisation* (5.3) som *substitution* (5.1 och 5.2 – båda innebär att källtextens begrepp ersätts med ett begrepp som är typiskt för målkulturen, där 5.1 använder sig av ett begrepp som har lika starka associationer för målspråksmottagaren som källtextbegreppet har för sin mottagare, medan 5.2 berör begrepp med svagare associationer). Strategi 5.4 finns däremot inte representerad i Pedersens underlag och innebär att ett källtextbegrepp ersätts med ett mer specifikt begrepp i måltexten. *Utelämnande* finner vi även i Pedersens material, medan *tillfogande* endast finns med i Svanes modell. *Tillfogande* innebär att man lägger till ett referentiellt uttryck som inte finns med i källtexten.

2.4.4. Leppihalme

Leppihalme (1994) har utformat ett antal möjliga strategier för översättning av allusioner. Hon skiljer mellan *proper-name (PN) allusions* och *key-phrase (KP) allusions*, där PN-allusioner bygger på verkliga och fiktiva egennamn medan KP-allusioner består av nyckelfraser (1994:10).

Leppihalme har utformat två modeller för var och en av dessa typer av allusioner men den jag har valt att presentera nedan är modellen för PN-allusioner, då dessa uppvisar störst likhet med det material jag undersöker. Många kulturspecifika begrepp är just egennamn med en tydlig referent. Med KP-allusioner finns alltför många konnotationer och de består av längre fraser, vilket innebär helt andra översättningsproblem än de som förekommer vid översättningen av kulturspecifika begrepp.

Denna modell består av tre huvudkategorier med två eller tre underkategorier vardera (Leppihalme 1994:94):

1. Bevarande av namn (oförändrat eller med målspråksanpassning)
  - 1a. använd namnet som det är
  - 1b. med förklarande tillägg
  - 1c. med tillägg av detaljerad förklaring (t.ex. fotnot)
2. Ersättning av namn med ett annat
  - 2a. ersätt med annat källspråksnamn
  - 2b. ersätt med ett målspråksnamn
3. Utelämnande av namn
  - 3a. Utelämna namnet men överför innebörden
  - 3b. Utelämna namn och allusion helt

3. Material och metod

I det här kapitlet presenterar jag det material som ligger till grund för analysen och redogör för den urvalsprocess och analysmodell som jag använder för att uppnå det syfte som anges i avsnitt 1.1 ovan.

3.1. Primärmaterial

La forma dell'acqua är den första boken i kriminalromanserien om kommissarie Montalbano och den utkom 1994. Romanen har översatts till 27 språk (Camilleri Fans Club [www]) och har ett trettiotal uppföljare. Berättelsen utspelar sig, precis som många av Camilleris tidigare verk, i det fiktiva samhället Vigàta på Sicilien. Historien är uppbyggd kring ingenjör Luparellos död, som till synes beror på naturliga omständigheter. Montalbano tycker ändå att det är något egendomligt med fallet, och efterhand upptäcker han fler underliga detaljer kring den döde och hans omgivning. *La forma dell'acqua* är främst en kriminalroman, men har, precis som de flesta av Camilleris verk, större inslag av det sicilianska samhället och dess kultur och traditioner.

Romanen översattes till svenska av Barbro Andersson och publicerades 2000 under namnet *Vattnets form*. Andersson har sedermera översatt ytterligare fem böcker i Montalbano-serien, vilka också är de enda i serien som har översatts till svenska.

Översättaren till engelska heter Stephen Sartarelli och har översatt 15 böcker i den italienska kriminalserien (Italian-mysteries [www]). Den engelskspråkiga utgåvan av källtexten som behandlas i denna uppsats heter *The Shape of Water* och publicerades 2002. Sartarelli kommer från USA och översätter för den amerikanska publiken. De amerikanska upplagorna ges även ut i Storbritannien men med vissa modifieringar. Det brittiska förlaget anpassar stavning och viss terminologi för de brittiska läsarna, men utöver detta är det samma översättning som publiceras i båda länder (Orme, personlig kommunikation). Jag har i denna undersökning använt mig av en brittisk utgåva.

Den engelskspråkiga översättningen har ett litet tillägg i slutet av boken som saknas i de övriga versionerna. Sartarelli har valt att förtydliga

vissa kulturspecifika begrepp och andra historiska och kulturella referenser i fjorton slutkommentarer längst bak i boken. Jag övervägde länge om jag skulle låta dessa inverka på min kategorisering och då placera in begreppen i en förtydligande kategori. Min slutsats blev dock att dessa förklaringar inte är direkt tillgängliga för mottagaren under själva läsningen. Det finns inga referenser i texten till dessa slutnoter, och de nämns inte heller i det inledande skedet av läsningen. Således upptäcker mottagaren troligtvis inte kommentarerna förrän boken är utläst. Detta innebär att mottagaren förmodligen inte har tillgång till dessa förtydliganden och därför inte får någon förklarande hjälp genom texten.

3.2. Urvalsprocess

Eftersom mitt primärmaterial är begränsat till en roman och två av dess översättningar, har jag valt att analysera böckerna i sin helhet. Min urvalsprocess bygger på de beskrivningar jag ger av kulturspecifika begrepp i avsnitt 2.3. ovan. Precis som Newmark, Pedersen och Svane har jag valt att dela in de kulturspecifika begreppen i kategorier för att få en bättre överblick av dem. Eftersom mitt material är begränsat, finns det flera kategorier som inte har påträffats alls eller endast är representerade av enstaka förekomster. Jag har därför valt att följa Pedersens kategoriseringsmetod och har således byggt upp kategorierna efter mitt material. Därför kommer det vara färre kategorier än vad han hade, eftersom hans analysmaterial är betydligt större. Dessutom bygger hans material på undertextad översättning medan mitt består av skönlitterära verk.

Vidare har jag valt att utesluta titlar, tilltal och epitet i min undersökning. Inledningsvis registrerade jag även dessa i en grupp för sig, men insåg snabbt att det skulle bli problematiskt att räkna dem till kulturspecifika begrepp. För det första är dessa titlar, tilltal och epitet vanligt förekommande på italienska och likaså i detta underlag. De skulle på så sätt bli överrepresenterade bland de kulturspecifika begreppen och således skulle resultatet riskera att bli missvisande. För det andra är detta en till storleken begränsad uppsats, vilket innebär att materialet inte bör vara alltför omfångsrikt. Undersökningen av titlar, tilltal och epitet leder dessutom in uppsatsen på ett annat bredare område som angränsar till artighet och italienskans tilltal genom tredje person. Användningsområdet varierar stort mellan olika länder och riskerar att slutligen leda in analysen på fundamentala grammatiska skillnader. Jag valde således att utesluta denna kategori helt ur undersökningen av kulturspecifika begrepp, men jag kommer ta upp några intressanta exempel som är nära

angränsade till det kulturspecifika området och som har med tilltalen att göra.

Min slutliga kategorisering av de kulturspecifika begrepp som jag har funnit i mitt material återges i tabell 1:

TABELL 1. *Kategorier för kulturspecifika begrepp*

	Exempel IT	Exempel SV	Exempel ENG
Natur	il vento di scirocco	scirocco-vinden	the sirocco
Platser	Discesa Gravet	Gravetbacken	Gravet Terrace
Samhälle	carabinieri/ ginnasio	karabinjärer/ gymnasiet	Carabinieri/ grammar school
Egennamn	«Retelibera»	Retelibera	the Free Channel
Historia	sturziano	Anhängare av Sturzós idéer	Follower of Don Luigi Sturzo
Materiell kultur	amaro	örtlikör	bitters
Övrigt	metri	meter	yards

Kategorin *natur* bygger på Newmarks kategori *ekologi* och hänvisar till naturfenomen som exempelvis vind, mark och berg, som naturligt tillhör en särskild kultur.

Platser syftar på bland annat (fiktiva och verkliga) torg, gator och gårdar som är platsspecifika.

Samhälle är en bred kategori. Den innefattar samhällsorgan och institutioner och hänvisar således till såväl utbildning som politik och rättssystem (därav två olika exempel i tabell 1).

Egennamn syftar på namn på företag och områden. De få personnamn som förekommer är historiska och har därför placerats under kategorin *historia*. Dessutom utgör dessa historiska namn främst allusioner, vilket ger dem en helt annan ställning och funktion än vanliga personnamn. I övriga fall har personnamn och kända geografiska namn (såsom länder och städer) uteslutits ur denna undersökning då de inte anses relevanta. Som Newmark (2001:214) påpekar överförs personnamn vanligtvis direkt till måltexten för att bevara nationaliteten, så länge namnen inte har någon specifik innebörd eller andra konnotationer för texten. Vidare finns det mer eller mindre stabiliserade normer för översättning av geografiska namn vilket innebär att översättaren ställs inför ett annat sorts problem än med de kulturspecifika begreppen. Således har de namn som är allmänt välkända (*Milano, Barcelona, Coca-cola, Pinocchio*), och inte nödvändigtvis är knutna till en speciell kultur, inte räknats med. Även mindre kända namn har uteslutits. Eftersom författaren hänvisar

direkt till personen, och inte genom exempelvis en allusion, behöver översättaren inte göra något ställningstagande, eftersom referensen inte har någon större underliggande betydelse. Jag har alltså endast tagit med de namn som utgör allusioner då de kräver ett förtydligande i måltexten.

Kategorin *historia* syftar på historiska personer och alluderar på historiska händelser.

Materiell kultur är en omfångsrik kategori som i likhet med Newmarks innefattar kläder, hus, mat och andra förnödenheter.

I mitt material återfinns ett fall av valuta (lire) och ett fall av måttenhet (meter). Eftersom de endast utgör enskilda fall har jag valt att placera dessa under kategorin *övrigt*. Under samma kategori hamnar de enskilda begrepp som inte platsar in under de föregående kategorierna.

Avslutningsvis har jag begränsat mitt urval genom att inte ta med upprepningar. Vissa kulturspecifika namn som *la munnara*, området där den döde hittas, refereras till många gånger genom berättelsens gång eftersom det har en central roll för historien. Att ta med alla förekomster av detta namn skulle kunna bli missvisande i analysresultatet och överrepresenterat i materialet.

3.3. Analysmodell

Min modell för att analysera översättningsstrategier för kulturspecifika begrepp bygger främst på Pedersens modell med en del modifieringar och tillägg. Valet av just denna modell som utgångspunkt har fallit sig naturligt, eftersom min definition av kulturspecifika begrepp stämmer överens med Pedersens vilket även innebär att våra insamlade förekomster har många likheter. Samtidigt skiljer sig våra områden åt i det att Pedersen utgår från undertextning medan mitt utgångsläge är skönlitteratur. Detta har gjort att jag med hjälp av Leppihalmes och Svanes modeller har utformat min egen modell som i vissa avseenden skiljer sig från Pedersens. *Överförande* och *direkt översättning* finns med i alla tidigare nämnda modeller och uppfyller här mer eller mindre samma funktion som i dessa. *Förtydligande* bygger främst på Leppihalmes *bevarande av namn med förklarande tillägg* (1b). Vid skapandet av mina kategorier har jag alltså tagit hänsyn till tidigare nämnda modeller men anpassat dem efter mitt material. Jag kommer här att först redogöra för de enskilda kategorierna för att sedan gå igenom skillnaderna mellan våra modeller.

Min analysmodell för översättningsstrategier vid översättning av kulturspecifika begrepp går uppifrån och ner från den mest källspråksorienterade strategin till den mest målspråksorienterade:

(KO) = Källspråksorienterad

(N) = Neutral

(MO) = Målspråksorienterad

Överförande (KO)

Det kulturspecifika begreppet överförs direkt till måltexten utan att förändras. Små anpassningar till målkulturen är dock tillåtna inom ramen för denna strategi för att begreppet ska fungera bättre i måltexten. Anpassningarna kan ske genom stavning eller små morfologiska förändringar i form av ändelser, böjningar och artiklar.

Förtydligande (KO)

Det kulturspecifika begreppet överförs direkt till måltexten utan att förändras. Översättningen innehåller också ett förtydligande element i form av ett litet tillägg. Detta tillägg kan vara en underförstådd del av källspråksbegreppet som skrivs ut i måltexten, en översättning eller en liten förklaring. Det kulturspecifika begreppet ska dock ha överförts till måltexten.

Direkt Översättning (KO)

Det kulturspecifika begreppet översätts ordagrant till målspråket.

Officiell Ekvivalent (N)

Det kulturspecifika begreppet översätts med en officiell motsvarighet. Begreppen på båda språk har samma referent, men möjligtvis olika benämningar för dem.

Generalisering/specifiering (MO)

Det kulturspecifika begreppet i källtexten översätts med ett begrepp som antingen är mer generellt eller mer specifikt i målspråket.

Ersättning (MO)

Det kulturspecifika begreppet i källtexten ersätts med ett begrepp som är kulturspecifikt för målspråket. De olika begreppen har inte längre samma referent. Ersättningen kan även ske genom en omskrivning som förklarar begreppet. Här har begreppen samma referent på de olika språken, men måltextläsaren har betydligt mer hjälp att förstå innebörden.

Utelämnande/tillägg (MO)

Det kulturspecifika begreppet utelämnas helt i måltexten eller så sker ett tillägg av ett kulturspecifikt begrepp i måltexten som inte finns med i källtexten.

Pedersen har valt att placera *direkt översättning* i mitten på sitt kontinuum, vilket innebär att den strategin kan vara orienterad åt båda hållen. Jag anser att denna kategori istället utgör en av de källspråksorienterade strategierna, om än den minst källspråksorienterade av dem. Detta bygger jag på att utgångspunkten för den direkta översättningen är källtexten. Ofta fungerar översättningen bra även i måltexten och strategin får en relativt neutral ton, men det kan också resultera i ett något konstlat begrepp i måltexten, eftersom översättningen bygger på ett källspråksbegrepp och inte den naturliga motsvarigheten för samma referent i målspråket. Om man dessutom jämför med exempelvis Svanes strategiindelning, så har hon valt att placera denna kategori på plats nummer två av sju på sitt kontinuum. Hon hävdar att denna strategi inte alltid är särskilt lyckad, ”eftersom viktiga aspekter av det ursprungliga uttryckets referentiella funktion riskerar att gå förlorade” (2002:97). Resultatet blir således en mer källspråksorienterad text då läsaren av måltexten inte alltid kan ta del av begreppets fulla innebörd.

Kategorin *officiell ekvivalent* har jag valt att placera i mitten på skalan. Jag vill påstå att denna strategi, i enlighet med Pedersen, varken är källspråksorienterad eller målspråksorienterad. Om det rör sig om en referent som existerar på såväl källspråket som målspråket och båda språken har ett tydligt motsvarande uttryck för denna referent, så är strategin närmast neutral. Däremot kan de olika språken ha olika konnotationer till begreppet, vilket innebär att man kan behöva använda sig av en annan strategi, trots att det finns en officiell ekvivalent tillgänglig. Jag hävdar därför, till skillnad från Pedersen, att detta ändå är en översättningsstrategi, då denna ekvivalent inte alltid är uppenbar eller självklar och arbetet med att få fram det rätta målspråksbegreppet är en del i översättningsprocessen. Pedersens officiella ekvivalent är vidare ett begrepp som fastställts inom ett visst språkområde: ”for there to be an Official Equivalent, some sort of official decision by people in authority over an ECR is needed” (2007:149). Med detta resonemang hävdar han exempelvis att översättningen av måttenheter bör göras med denna strategi. Detta håller jag inte med om, då min definition av strategin innebär att begreppen i respektive språk ska ha samma referent. *Meter* och *yard* har inte samma referent då de förutsätter två olika längder. Jag ser snarare att denna typ av översättningen faller under strategin *ersättning*.

Om källtext och måltext istället har samma system för måttenheter, har även begreppen samma referent och utgör då varandras officiella ekvivalent.

Vidare har kategorin *generalisering* utvidgats i sitt betydelseomfång. Som en motpol till generalisering finns nämligen *specificering*, att man använder ett kulturspecifikt begrepp i måltexten som är mer specifikt än i källtexten. Det innebär alltså att det är källtextbegreppet som är mer generellt i motsats till *generalisering* där det är måltextbegreppet som innehar den egenskapen. Svane ser båda dessa strategier som *kulturell omskrivning* och placerar dem som underkategorier till samma huvudkategori.

Slutligen har även kategorin *utelämnande* utvidgats med *tillägg*, ett tillvägagångssätt som inte nämns i Pedersens arbete. *Tillägg* innebär att man tillför ett kulturspecifikt begrepp till måltexten som inte finns med i källtexten. Kategorin har samma funktion som Svanes *tillfogande*. Man skulle kunna se detta som motsatsen till *utelämnande* och det är därför dessa två har bildat en kategori, eftersom de båda medför ett ingrepp på måltexten som förändras till den grad att den inte längre överensstämmer med källtexten. Således ser jag detta som den mest målspråksorienterade strategin då den tar mest hänsyn till mottagaren av måltexten och helt frångår originalet. Anledningen till att Pedersen inte har med någon strategi som motsvarar *tillägg* kan vara att hans arbete bygger på undertextning. Denna form av översättning har redan från början ett begränsat utrymme i måltexten och därför är tillfogande av ytterligare information troligen inte aktuell.

3.4. Dialekt i måltexterna

Vid undersökningen av det dialektala överförandet kommer inte någon specifik modell att användas. Ingen av översättarna har valt att använda sig av dialekt i sina översättningar och en form av standardisering har därför ägt rum. Däremot lyser förekommandet av dialekt i källtexten igenom tack vare romanfigurernas kommentarer om den språkliga användningen. Dessutom förekommer en hel del talspråk som analyseras i relation till *colloquialization* (se avsnitt 2.2.1. ovan).

4. Analys och resultatdiskussion

I detta kapitel redogör jag för såväl övergripande som mer ingående analysresultat. Dessa sätts därefter i samband med måltexternas källspråks- respektive målspråksorientering.

4.1. Överföring av kulturspecifika begrepp

I *La forma dell'acqua* och de två översättningarna *Vattnets form* och *The Shape of Water* har 80 kulturspecifika begrepp registrerats. Sammanlagt är det alltså 160 strategival som har gjorts, eftersom de 80 kulturspecifika begreppen i källtexten har översatts till två måltexter. Begreppens uppdelning illustreras i tabell 2 nedan (från den mest källspråksorienterade strategin till den mest målspråksorienterade där *officiell ekvivalent* är neutral).

TABELL 2. Översättningsstrategier för kulturspecifika begrepp

STRATEGI	SV	ENG
Överförande	10	21
Förtydligande	15	5
Direkt översättning	10	9
Officiell ekvivalent	4	5
Generalisering/specifiering	7	11
Ersättning	33	27
Utelämnande/tillägg	1	2
TOTALT	80	80

Om vi ser till de övergripande skillnaderna i strategival, finner vi att de källspråksorienterade strategierna förekommer 35 gånger i både den svenska och den engelska översättningen. De målspråksorienterade strategierna förekommer istället 41 gånger i den svenska översättningen och 40 gånger i den engelska. Den neutrala strategin *officiell ekvivalent* förekommer endast 4 respektive 5 gånger.

Om man ser till detta övergripande resultat, så är det en mycket jämn fördelning mellan språken och de källspråksorienterade kategorierna skiljer sig inte mycket från de målspråksorienterade. Dock utgör min modell en skala där vissa kategorier är mer orienterade åt ett håll än andra. För att få fram ett resultat som bättre reflekterar denna skala har jag tilldelat de olika kategorierna olika värden.

De strategier som är mest orienterade åt sina håll är värda 3, de mellersta 2 och de som befinner sig närmast den neutrala mittenstrategin är värda 1. Eftersom *officiell ekvivalent* är neutral får denna strategi värde 0 och påverkar därför inte resultatet. För att resultatet ska bli tydligt och jämförbart har de målspråksorienterade strategierna dock fått negativa värden vilket innebär att resultatet blir negativt om dessa strategier förekommer övervägande. Om det istället är de källspråksorienterade strategierna som har ett sammantaget högre värde blir det totala värdet positivt. Ett negativt resultat ger således en fingervisning om en målspråksorienterad text medan ett positivt resultat pekar på att texten är källspråksorienterad. Ett neutralt resultat får vi om summan blir noll. Med hjälp av denna uträkning erhåller vi ett annat resultat än det som redovisades genom tabell 2 ovan.

Om vi tittar närmare på de källspråksorienterade strategierna, ser vi att den engelskspråkige översättaren har använt sig av den mest källspråksorienterade strategin *överförande* nästan dubbelt så många gånger som den svenska. Denna användning återspeglas i resultatet i tabell 3 nedan. Visserligen är strategin *förtydligande* tre gånger så vanlig i den svenska översättningen, men den hjälper läsaren betydligt mer än den överförande, då tillägg och förklaringar har tillfogats det överförda begreppet. Det är just i dessa två strategier som skillnaden är störst mellan de två översättningarna. Trots att båda översättarna har använt sig av målspråksorienterade strategier vid flest antal tillfällen, så skiljer sig nedanstående resultat således ändå mellan de två översättningarna.

TABELL 3. Översättningsstrategier med olika värden

Strategi	SV	ENG
Överförande	(10x3 =) 30	(21x3 =) 63
Förtydligande	(15x2 =) 30	(5x2 =) 10
Direkt översättning	(10x1 =) 10	(9x1 =) 9
Officiell ekvivalent	(4x0 =) 0	(5x0 =) 0
Generalisering/specifiering	(7x-1 =) -7	(11x-1 =) -11
Ersättning	(33x-2 =) -66	(27x-2 =) -54
Utelämnande/tillägg	(1x-3 =) -3	(2x-3 =) -6
Totalt	-6	11

Enligt denna uträkning är alltså den engelska översättningen mer källspråksorienterad än den svenska. Samtidigt åskådliggör resultatet hur pass nära ett neutralt värde de båda befinner sig. De mest källspråks- respektive målspråksorienterade resultaten som är möjliga (om alla begrepp hade översatts med hjälp av *överförande* eller *utelämnande/tillägg*) är 240 och -240. Alltså befinner sig båda översättningar avsevärt närmare en neutral orientering än en orientering åt ett visst håll.

En förklaring till att *överförande* är så pass mycket vanligare i den engelska översättningen kan man få, om man tittar närmare på de kulturspecifika begrepp som har överförts. Tre av dem har t.ex. översättaren kunnat behålla för att den engelska grammatiken har tillåtit det, något som inte är möjligt i det svenska språket. Engelskan kan till skillnad från svenskan sätta artikel på familjenamn med ett avslutande plural-s och på så sätt få fram ett begrepp som till formen liknar det italienska (Estling Vanneståhl 2007:447):

i vigatesi (s. 20)	–	the Vigatese (s. 18)
i Cuffaro (s. 20)	–	the Cuffaros (s. 18)
i Borgia (s. 40)	–	the Borgias (s. 44)

Den svenska översättaren har istället använt sig av förtydligande tillägg som är underförstådda i källtexten och den engelska måltexten (*Vigàta-klanen*, *klanen Cuffaro*, *släkten Borgia*). Vidare har fyra av de 21 överförda begreppen ett hjälpande tillägg, som varken finns i källtexten eller i den svenska översättningen. Sartarellis utgåva innehåller nämligen avslutande *notes* som förtydligar nio av de kulturspecifika begreppen (se bilaga 2). Denna information skulle kunna vara en av anledningarna till att översättaren känner sig trygg i att föra över dessa begrepp utan att ytterligare förklara dem. Det skulle även till viss del kunna förklara varför resultatet av strategin *överförande* skiljer sig så pass mycket mellan språken och varför den engelska översättningen således tycks vara mer källspråksorienterad än den svenska.

De identifierade kulturspecifika begreppen har fortsättningsvis delats in i olika kategorier:

Natur	4
Platser	9
Samhälle	30
Egennamn	14
Historia	4

Materiell kultur	12
Övrigt	7
Totalt	80

Den största kategorin är tveklöst *samhälle*, med *egennamn* och *materiell kultur* på andra respektive tredje plats. Den vanligaste strategin för *samhälle* är *ersättning* i båda måltexterna (ca 60 %), då de samhällsstrukturella begreppen ofta behöver målspråksanpassas för att läsaren ska kunna följa resonemangen och för att få flyt i texten. *Egennamn* har vid endast 4 fall av 28 (14 %) översatts med en målspråksorienterad strategi. Detta skulle kunna förklaras med att det är ett relativt stort ingrepp att målspråksanpassa namn, eftersom de är nära knutna till källkulturen. Överlag stämmer de två översättningarna ganska bra överens med varandra om man ser till hur översättningsstrategierna används på de olika kategorierna.

Samhälle förekommer främst bland de målspråksorienterade strategierna. *Platser* och *egennamn* är istället vanligast då översättarna har använt *överförande* och *förtydligande* medan de knappt finns representerade bland de målspråksorienterade strategierna *generalisering/specifiering* och *ersättning*. Sammanlagt har *egennamn* översatts med dessa målspråksorienterade strategier endast 4 gånger medan *platser* inte finns representerad över huvud taget. Detta beror troligtvis på att det är svårt att mottagaranpassa dessa kategorier. Det man som översättare kan göra är att lägga till en förklaring, men namn överförs i regel till målspråket och en källtextspecifik plats är näst intill omöjligt att byta ut mot en målkulturspecifik eftersom romanen utspelar sig på en fast plats.

Det finns emellertid en kategori som skiljer översättningarna åt. Den tredje största kategorin *materiell kultur* förekommer 5 gånger bland de källspråksorienterade strategierna i båda översättningarna. I den svenska har de översatts med *direkt översättning* medan de i den engelska har översatts med *överförande*. Begreppen *catojo* och *palazzo* (se bilagor) har exempelvis överförts som de är till den engelska måltextern medan de i den svenska förekommer som direktöversättningar (*kyffe* och *hus*). Detta skulle kunna bero på att Sartarelli betraktar dessa begrepp som mer kulturspecifika än vad Andersson gör. Vissa av dem är även sicilianska och Sartarelli tenderar att överföra betydligt fler dialektala begrepp än vad som överförs i den svenska översättningen (se avsnitt 4.3. nedan).

4.2. Översättningsstrategier för kulturspecifika begrepp

Nedan följer en mer detaljerad redogörelse för de olika kulturspecifika begreppen och deras översättningar indelade efter översättningsstrategi. Här illustreras endast exempel på hur dessa strategier har använts. Alla undersökta begrepp finns i bilaga 1.

4.2.1. Överförande

I den svenska översättningen återfinns inga direkta överföringar som inte har undergått någon form av förändring. En vanlig anpassning finner vi däremot i det första exemplet i tabell 4 nedan. Här har begreppet kursiverats i översättningen för att läsaren snabbt och tydligt ska förstå att det rör sig om ett importerat uttryck. I mitt material har jag funnit 9 förekomster av denna typ av anpassning. I exempel 2 har de markerade element som i källtexten utmärker dem som namn istället tagits bort. Detta kan ha gjorts för att en svensk läsare troligtvis skulle uppfatta det som ett namn ändå, eftersom det är skrivet med stor begynnelsebokstav och inte tillhör det svenska ordförrådet.

TABELL 4. Överförande

Ex.	ITA	Sida	SV	Sida
1	la primina	50	<i>la primina</i>	39
2	«Retelibera»	86	Retelibera	70
3	via Lincoln	13	Via Lincoln	8
4	piazza Santa Croce	62	Piazza Santa Croce	49
5	carabinieri	11	karabinjärer	6
	ITA	Sida	ENG	Sida
1	càlia e simenza	79	càlia e simenza	97
2	Sicilchim	99	Sicilchim	124
3	via Lincoln	13	Via Lincoln	9
4	piazza Santa Croce	62	Piazza Santa Croce	49
5	corso	79	<i>Corso</i>	97
6	catojo	62	<i>catojo</i>	75
7	(I) purpiteddri	168	<i>(The) purpiteddri</i>	217
8	(i) vigatesi	20	<i>(the) Vigatese</i>	18
9	(i) Borgia	40	<i>(the) Borgias</i>	44

I den engelska översättningen (ENG) finner vi två exempel (1 och 2) som inte har undergått någon förändring alls i överförandet. Att man inte har kursiverat eller gjort om *càlia e simenza* trots att det är ett främmande uttryck beror troligtvis på att begreppet förklaras i såväl källtext som måltext i direkt anslutning till det (se avsnitt 2.1.2. ovan). Då det rör sig om ett typiskt sicilianskt uttryck, har även författaren av källtexten förtydligat för sina läsare vad begreppet betyder. I den svenska översättningen har begreppet däremot inte överförts utan ersatts med något helt annat. Att *Sicilchim* har överförts är inte heller förvånande då det rör sig om ett företagsnamn. Däremot har namnet ett specifikt semantiskt innehåll som syftar tillbaka på Sicilien och kemisk verksamhet. Därför har den svenska översättaren valt ett annat alternativ som speglar denna innebörd (se avsnitt 2.2.3. ovan).

I exempel 3 och 4 i båda översättningarna (SV, ENG) har de överförda begreppen modifierats, troligtvis för att fungera bättre i målspråkskontexten. Gatunamn skrivs på svenska och engelska med stor begynnelsebokstav (Svenska skrivregler 2008:107; Svartvik & Sager 1983:436). Engelskans gatunamn särskrivs dessutom ofta på samma sätt som de italienska (*via Lincoln – Baker Street*). Skillnaden är att båda orden skrivs med stor begynnelsebokstav på engelska medan det endast är själva egennamnet i gatunamnet som utformas på samma sätt på italienskan. Vid överföringen har översättaren anpassat detta bruk till den engelska traditionen och bytt ut den lilla begynnelsebokstaven mot en stor i måltexten. Svenskan har inte riktigt samma regler som engelskan (*Lyckans väg, Gustav Adolfs torg*), utan det är egennamnen som skrivs med stor begynnelsebokstav, medan de geografiska benämningarna skrivs med liten på samma sätt som i italienskan. Trots detta har även den svenska översättaren valt att gå samma väg som den engelska. Detta kan bero på att det är ett främmande begrepp som överförts till måltexten och att översättaren vill poängtera detta, samt visa på att de två orden hör ihop och utgör ett och samma begrepp.

I exempel 5–7 (ENG) har översättaren, precis som i det första svenska exemplet ovan, valt att kursivera det överförda ordet för att belysa att just en direktöverföring har skett. Det kan debatteras huruvida *corso*, och de två sicilianska begreppen *catojo* och *purpiteddri*, kan klassas som kulturspecifika begrepp eller ej. *Corso* är en slags huvudgata som dessutom står med i gatunamnet (*corso Buenos Aires*). Om man vill undvika direktöverföring, behöver man antingen välja något motsvarande begrepp i målspråket (*allé, aveny*) eller ett mer beskrivande begrepp (*huvudgata*). Det senare alternativet är det som den svenska översättaren har valt, vilket resulterar i att begreppet inte har samma

funktion i källtexten som måltexten. *Corso* kan som sagt vara del i ett gatunamn, medan *huvudgata* har en mer en beskrivande funktion. Då den engelska översättaren har ställts inför samma problem har han istället valt att överföra begreppet som det är. Detta är ett typiskt ställningstagande som man kan behöva göra vid översättningen av kulturspecifika begrepp, och därför har jag bedömt att begreppet kan definieras som sådant.

Huruvida man bör betrakta dialektala uttryck som kulturspecifika är något som diskuteras av såväl Pedersen som Newmark. Pedersen utesluter dialektala begrepp ur sin modell eftersom han betraktar dessa som inomspråkliga. Han menar dock att man skulle kunna använda modellen även för dialektala begrepp genom lite modifikation (2005:2). Newmark hävdar att dialektala ord inte är kulturella om begreppen i fråga har universella referenter som exempelvis *bröd* eller *dörr* (2001:94). Jag är inte beredd att hålla med i det här fallet, då de typiskt sicilianska orden och uttrycken utgör en kulturell aspekt i såväl källtext som måltexter. Här kan det hända att de två översättarna har tolkat begreppens kulturspecifika innebörd olika, då man i den svenska versionen finner dessa begrepp direktöversatta, medan de har överförts i den engelska.

Det sista exemplet av de svenska överföringarna och de tre sista engelska begreppen i tabell 4 ovan, utgör exempel på en något mer målspråksorienterad variant av *överförande*. Här har begreppen morfologiskt anpassats till målspråket. Artiklarna som står inom parentes i de engelska exemplen har direktöversatts, vilket innebär att ett främmande överfört uttryck ändå får en artikel som tillhör målspråket. De har dessutom anpassats på slutet så att de ska fungera bättre i målspråksmiljö och samtidigt ge ett mindre främmande intryck. Denna anpassning hjälper målspråksläsaren och är vanligare i den engelska översättningen än i den svenska (4 respektive 1 förekomst). *Karabinjär* utgör här ett överfört begrepp, men det existerar ändå i målspråket. Enligt SAOL (2006:420) rör det sig om en italiensk polis, men enligt SAOB har ordet en vidare betydelse och kan kopplas till flera andra länders polisiära system ([www]). Alltså har det italienska och det svenska begreppet inte samma referent, vilket gör att jag ser detta som en överföring.

4.2.2. Förtydligande

Som illustreras av exemplen i tabell 5 nedan, utgör *förtydligande* en betydligt vanligare strategi i den svenska översättningen (15 respektive 5 förekomster i den engelska):

TABELL 5. Förtydligande

Ex.	ITA	Sida	SV	Sida
1	la superprocura	11	maffiaåklagarämbetet La Superprocura	6
2	dai vigatesi	20	av Vigåtaklanen	14
3	i Borgia	40	släkten Borgia	30
4	i cuffaro	147	familjen Cuffaro	120
5	la liggi	16	la liggi, lagen,	10
6	la männara	9	la männara, betesfältet,	5
7	incaprettato	183	incaprettato, bakbunden till händer och fötter	149
8	la Chiesa del Carmine	22	Carminekyrkan	14
9	Discesa Gravet	66	Gravetbacken	52
	ITA	Sida	ENG	Sida
1	i cuffaro	147	the Cuffaro gang	189
2	Discesa Gravet	66	Gravet Terrace	80

I exempel 1 i den engelska översättningen (ENG) och exempel 1–4 i den svenska (SV), har information som är underförstådd i källtexten förtydligats i måltexterna. Vad gäller källtextbegreppet i exempel 2–4 i den svenska översättningen skiljer sig den svenska och engelska översättningen i val av strategi (den engelska översättaren har använt sig av *överförande* med morfologisk anpassning och direktöversatt bestämd artikel). Detta beror troligtvis på att samma konstruktion inte är möjlig på svenska, vilket resulterar i att översättaren väljer en strategi som närmar sig källtexten mindre. Generellt sett har egennamn inte artiklar, men det finns en hel del undantag där svenskan och engelskan har samma regler. Dock skiljer sig språken åt gällande familjenamn där man genom ett tillägg av ett plural-s kan skapa former som *the Borgias* (Estling Vanneståhl 2007:447).

Även i exempel 5–7 i den svenska översättningen har förtydligande tillägg gjorts. Här är de överförda begreppen markerade med kursiv stil, varpå en förtydligande översättning av begreppet följer. Denna form använder sig av både *överförande* och *direkt översättning*. På detta sätt överförs det kulturspecifika begreppet och färgar måltexten, medan det samtidigt inte lämnas något oklart för läsaren vad gäller ordets betydelse.

De två sista begreppen i den svenska översättningen respektive det sista i den engelska är exempel som egentligen inte utgör en del av strategin *förtydligande*. Dock befinner de sig mitt emellan kategorierna *överförande* (egennamnet) och *direkt översättning* och är på så sätt lika

källspråksorienterade som denna strategi. Därför anser jag att de bör placeras här på orienteringsskalan.

4.2.3. Direkt översättning

Som vi ser i tabell 6 nedan har de första tre exemplen i den svenska översättningen (SV) och exempel 1 i den engelska (ENG) direktöversatts. Här har översättarna valt olika lösningar som även återspeglas i vissa av exemplen på strategierna ovan. Detta beror troligtvis på översättarnas skilda syn på vad som anses vara kulturspecifikt (se avsnitt 4.1. ovan för diskussion om kategorier).

TABELL 6. *Direkt översättning*

Ex.	ITA	Sida	SV	Sida
1	corso	79	huvudgatan	63
2	catojo	62	kyffe	49
3	I purpiteddri	168	De små bläckfiskarna	137
4	Sicilchim	99	Sicilkem	80
	ITA	Sida	ENG	Sida
1	incaprettato	183	goat-tied	236
2	<<Retelibera>>	86	Free Channel	70
3	la männara	9	the 'pasture'	4

Exempel 2 och 3 i den engelska översättningen och exempel 4 i den svenska är relativt ovanliga förekomster då de utgör direktöversättningar av egennamn. Egennamn överförs i regel direkt till målspråket (Newmark 2001:214). Undantag görs då namnet har en betydelse i sig, för att läsaren ska kunna ta del av begreppets dubbla funktion.

Retelibera (en fiktiv vänsterorienterad tv-kanal) förklaras för läsaren i alla versioner, men den svenska läsaren går miste om att namnet har en innebörd eftersom begreppet har överförts direkt till måltextern. *La männara* har i den svenska texten istället bevarats och beskrivits genom *förttydligande*. I båda fallen får de svenska läsarna möjlighet att ta del av källspråksbegreppen, vilket för dem närmare källtexten, och ser man till *la männara* i avsnittet ovan får de även ta del av det semantiska innehållet. I exempel 6 refererar *Sicil-* till *Sicilien* och är därför detsamma på båda språken medan *-chim* refererar till *chimica* på något sätt (som alluderar till vad företaget arbetar med). *Chimica* på svenska är *kemi*, därav *-kem*. På engelska heter det istället *chemistry* och det kan vara just lik-

heten i stavning mellan engelska och italienska som gjort att översättaren har överfört begreppet då det kan ses som genomskinligt.

4.2.4. *Officiell ekvivalent*

Som vi ser i tabell 7 nedan har båda översättarna valt den officiella ekvivalenten för San Pietro, som i texten används i en välkänd allusion. Allusionen förklaras dock inte i någon av måltexterna vilket innebär att referenterna stämmer överens, men innebörden av allusionen går förlo-rad.

TABELL 7. *Officiell ekvivalent*

Ex.	ITA	Sida	SV	Sida
1	San Pietro	99	Sankte Per	80
2	metri	38	meter	28
	ITA	Sida	ENG	Sida
1	San Pietro	99	St Peter	125

Eftersom både Sverige och Italien har ett metersystem, behöver översättaren här inte ta ställning till hur hon ska översätta begrepp nr 2. Den engelska översättaren måste istället bestämma om han vill mottagaranpassa begreppet eller inte.

4.2.5. *Generalisering/specifisering*

I såväl den svenska översättningen som den engelska är *generalisering* vanligare än *specifisering* (se tabell 8 nedan). Detta faller sig ganska naturligt, eftersom en *specifisering* innebär en mer detaljerad och fördjupad beskrivning av begreppet än vad som finns i källtexten. Således har översättaren antingen lagt till information som inte existerar eller förtydligat något som är mer eller mindre uppenbart för källtextläsaren. Ett generellt begrepp är troligtvis mer lättillgängligt för översättaren.

TABELL 8. *Generalisering/specifisering*

Ex.	ITA	Sida	SV	Sida
1	la Scientifica	172	teknikerna	140
2	lysoform	126	rengöringsmedel	103
3	muro a secco	125	stengårdsgård	102

4	poliziotti	66	ordningspoliser	52
	ITA	Sida	ENG	Sida
1	la Scientifica	172	crime lab	222
2	lysoform	126	disinfectant	162
3	la Chiesa del Carmine	22	the Carmelite church	18
4	la cosca Cuffaro	20	the Cuffaro gang	18
5	poliziotti	66	city police	79

Exempel 1 och 2 (SV) och 1–4 (ENG) i tabell 8 ovan har alla undergått generalisering. De kulturspecifika begreppen utgör alltså enskilda exempel på de mer generella översatta begreppen. I de första två i båda översättningarna har en och samma strategi använts för samma kulturspecifika begrepp. *La Scientifica* syftar på *la polizia Scientifica*, en polisenhet. Båda översättarna har valt samma strategi, att syfta på något mer generellt som fyller samma funktion. Den svenska översättaren valde att syfta till personerna som arbetar där (*teknikerna*), medan den engelskspråkige valde att syfta till arbetsplatsen (*crime lab*). Exempel 2 utgör ett typiskt exempel på när generalisering är användbart. *Lysoform* är ett välkänt namn på ett rengöringsmedel (jfr *Ajax*) och kan därför inte överföras eller direktöversättas. Man skulle kunna ersätta det med ett varumärke från målkulturen, men då placerar man begreppet mitt i målspråkets kultur, vilket kan bli underligt då berättelsen utspelar sig på Sicilien. Exempel 3 (ENG) har varit lite svår att placera. *Chiesa del Carmine* finns det många av i Italien. Det är ofta en förkortning på exempelvis *Chiesa di Santa Maria del Carmine*. Dessa kyrkor är uppbyggda av karmeliterna och det är därifrån den engelska motsvarigheten har fått sitt namn. På italienska utgör hela begreppet ett namn, men på engelska är *Carmelite* istället en benämning då *church* är skrivet med liten bokstav. Följaktligen har begreppet undergått generalisering, då källtextbegreppet är en typ av målttextbegreppet. Även exempel 5 (ENG) ser jag som generalisering då *cosca* betyder ’maffiagäng’, ’maffiaklan’. Detta har översatts med det mer generella begreppet *gang* vilket innebär att det semantiska innehållet som refererar till maffian inte har översatts.

I de resterande exemplen har översättarna valt att specificera begreppen i målttexterna. Här är det istället målttextbegreppen som utgör en del av de mer generella källtextbegreppen. Exempel 3 (SV) är intressant då det översatta begreppet är typiskt för målspråkskontexten. *Muro a secco* betyder ’kallmur’ och en *stengårdsgård* är en slags kallmur. En stengårdsgård är dock inte vanlig i Italien utan är mer typisk för målspråkskontexten. Den svenska motsvarigheten är alltså mer specifik. Begreppet *poliziotti* (poliser) har båda översättarna valt att specificera, fast med olika referenter.

4.2.6. Ersättning

Ersättning är den vanligaste strategin. De kulturspecifika begrepp som hör till *samhälle* är högt representerade i fråga om denna strategi. 20 av de 33 begrepp (60 %) som har ersatts i den svenska texten hör till denna kategorin, samt 16 av de 27 (59 %) engelska. Detta är inte förvånande, eftersom samhällsbegreppen ofta uppfyller liknande funktioner i de båda kulturerna, även om själva begreppet är specifikt för den enskilda kulturen. Detta gäller för de första fyra exemplen i båda översättningarna i tabell 9:

TABELL 9. *Ersättning*

Ex.	ITA	Sida	SV	Sida
1	cassintegrati	10	A-kasseklinter	6
2	Squadra mobile	36	Piketstyrkan	27
3	ginnasio	159	gymnasiet	130
4	le elementari	50	småskolan	39
5	maestro elementare	80	folkskollärare	64
6	la frase saliniana	86	furst Salinas yttrande i Lampedusas <i>Leoparden</i>	70
7	sturziano	34	Anhängare av Sturzos idéer	25
	ITA	Sida	ENG	Sida
1	cassintegrati	10	compensation benefits	4
2	Squadra mobile	36	Flying squad	39
3	ginnasio	159	grammar school	205
4	metri	38	yards	41
5	sturziano	34	Follower of Don Luigi Sturzo	25
6	la frase saliniana	86	the prince of Salinas famous statement	107

Squadra mobile finns endast i Italien och *piketstyrkan* existerar bara i Sverige. Begreppen har alltså olika referenter. Däremot uppfyller de mer eller mindre samma funktion i respektive kultur.

När det kommer till utbildning blir det något svårare då åldersuppdelningen av elever kan skilja en hel del i olika utbildningssystem. Detta blir tydligt om vi jämför *ginnasio* med *gymnasiet* och *grammar school* i tabell 9 ovan. Eftersom skolsystemen är uppbyggda på olika sätt i de olika länderna stämmer dessa referenter inte överens med varande. *Ginnasio* utgör de första två åren av *Liceo classico*, där eleverna generellt är mellan 14 och 19 år. Den svenska gymnasieskolan är treårig och sträcker sig vanligtvis mellan 16 och 19 år. *Liceo* och gymnasieskolan har många likheter i dess funktion och i Norstedts italienska ordbok är detta

den officiella översättningen (1998:368). Om man istället slår upp *ginnasio* refererar detta till en gammal skolform, *gymnasium*, som gällde för de nionde och tionde skolåren. Översättningen har alltså en annan innebörd och funktion, men den är troligen det närmaste man kommer om man vill översätta med ett enskilt begrepp och behöver ta i beaktande såväl ålder som funktion. Om man istället undersöker begreppet *grammar school*, finner man att det inte har någon större användning i dagens USA. Det är ursprungligen ett brittiskt begrepp men även i Storbritannien är *grammar schools* idag ovanliga. Den engelska översättaren har alltså valt att använda ett gammalt ord som inte har någon direkt kulturspecifik referens i målkulturen. Detta tycks vara en strategi när det gäller att översätta utbildningsbegrepp. Den svenska översättaren har exempelvis valt att översätta *le elementari* med *småskolan* (exempel 4) och *maestro elementare* med *folkskollärare* (exempel 5). *Folkskolan* är en skolform som inte har funnits i Sverige sedan 1970-talet, och som dessutom funnits i andra nordiska länder och Tyskland, medan *småskolan* utgjorde de första två åren av denna utbildningsform. Det rör sig alltså om begrepp som inte är djupt rotade i dagens målkultur, eftersom de inte längre finns. Begreppet får snarare historiska konnotationer och blir på så sätt ett mer allmänt begrepp som inte nödvändigtvis måste vara typisk för just målkulturen.

I exempel 4 har den engelska översättaren inte haft många valmöjligheter. Självklart skulle han kunna bevara och överföra begreppet eftersom *metri* inte förekommer i målspråkskontexten, men då finns det risk att målspråksläsaren inte skulle kunna ta in betydelsen och behöva undersöka hur många *meter* som faktiskt går på en *yard*. Detta i sin tur skulle troligtvis motverka flytet i texten.

De två sista begreppen i båda översättningarna i tabell 9 utgör exempel på ersättning genom omskrivning. I italienskan fungerar de som allusioner, vilka förtydligas i måltexterna. Förutom förtydligandet har de engelska begreppen även ett förklarande tillägg i slutet av boken där dessa historiska allusioner förklaras. Man skulle kunna debattera om dessa översättningar egentligen borde tillhöra strategin *förtydligande*, eftersom de har samma referent i grunden. Jag anser dock att översättarnas strategier här är mycket målspråksorienterade (det är ju inte självklart att alla italienare är välbekanta med dessa allusioner) och har därför placerat dem inom denna kategori.

4.2.7. Utelämnande/tillägg

I den svenska översättningen återfinns inga kulturspecifika begrepp som hade utelämnats. I det första exemplet i tabell 10 nedan har den engelska översättaren valt att utesluta detta begrepp helt. Jag har inte funnit någon förklaring till detta, men då det förekommer i en slags uppräknings kanske han ansåg att det skulle bli alltför svårt att förklara det och ändå behålla den uppräknande strukturen.

TABELL 10. *Utelämnande/tillägg*

Ex.	ITA	Sida	SVE	Sida
1	Una ventina di milioni	30	Säkert tjugo miljoner lire	21
	ITA	Sida	ENG	Sida
1	membri della superprocura	11	-----	6
2	Una ventina di milioni	30	Twenty million lire	30

Tillägget av *lire* är istället något som båda översättarna har valt att göra. De har troligtvis valt denna strategi eftersom det var en så pass stor skillnad mellan värdet på *lira* och *krona* respektive *pund*. Det skulle alltså innebära en orimlig summa i målspråket. I den engelska översättningen finns det även förklarat på slutet hur mycket liran var värd då källtexten utgavs.

4.3. Dialektala inslag

I *La forma dell'acqua* återfinns vi bland annat de fyra varieteter som idag finns representerade i det italienska samhället (Viz Muller-Zocco 2001 [www]). *Standarditalienskan* finner vi hos två personer i romanen. Den ena är Livia, huvudpersonens flickvän, som kommer från Genua i norra Italien. Även Montalbano använder sig av denna varietet då han talar med Livia, då dialektala ord och uttryck troligtvis inte skulle nå fram i kommunikationen mellan dem. Att det finns ytterligare en person som talar standarditalienska får vi bekräftat av berättaren som vid två tillfällen understryker att sonen till den mördade ingenjör Luparello talar helt utan spår av dialekt (s. 46; s. 112). Dessa två romanfigurer har inga större roller i berättelsen och därmed är ren standarditalienska relativt ovanlig.

Den regionala italienskan är betydligt vanligare även om den i vissa fall kan vara svår att skilja från *den regionala dialekten*. *Den sydliga*

regionala italienskan tycks ändå vara utgångspunkten i romanen även om den kan variera stort beroende på hur många dialektala markörer den innehåller. Denna varietet används av både berättaren och huvudpersonen och är en italiensk varietet med främst lexikala dialektala, men även morfologiska och grammatiska inslag. Även *regional sicilianska* och *sicilianska* är närvarande genom romanens olika individer. Det kan precis som i alla Camilleris verk vara svårt att skilja på de olika varieteterna då såväl den regionala sicilianskan som själva dialekten påverkas av lokala varieteter och idiolekter.

Översättarna har huvudsakligen använt sig av två dialektala översättningsstrategier. Trots att det bevisligen finns fler alternativ så har de båda följt de tendenser som Englund Dimitrova (2012) beskriver (se avsnitt 2.2.1. ovan). *Neutralization* är utan tvekan den vanligaste strategin och förekommer i båda översättningarna. Denna strategi utgör normen för översättningarna och undantaget utgörs av *colloquialization*. Precis som vi ser i Englund Dimitrovias figur 1 i avsnitt 2.2. över kontinuum av olika typer av språkliga varieteter, så håller sig båda översättningarna till höger om källtexten. Standardspråk varierar med talspråksmarkörer.

Den svenska översättningen uppvisar inte någon struktur bakom detta användande (exempelvis genom tilldelning av markerat språk till enskilda romanfigurer) utan innehåller endast ett fåtal talspråkliga markörer på vad som tycks vara slumpmässiga ställen i texten. Exempel på dessa är *tjänare* (s. 32; s. 71) och *nä* (s. 55). Den engelska översättningen har istället använt sig av betydligt fler talspråksmarkörer, och man kan koppla de mest utmärkande till några av de mest dialektala partierna i källtexten. De vanligaste talspråksmarkörerna Sartarelli använder sig av är olika typer av sammandragna former som *Pecorilla'll* (s. 30) istället för *Pecorilla will* eller *it'd* istället för *it would* (s. 125) och lexikala former som *gonna* (s. 66) istället för *going to*. Detta språkbruk förekommer genomgående i texten, men främst i repliker som är direkt kopplade till talspråk och som oftast företräds av fler dialektala markörer i källtexten.

Ett tydligt exempel på Sartarellis talspråksanvändning i den engelska översättningen ser vi i en dialog mellan Montalbano och en äldre kvinna. Inledningsvis använder hon standarditalienska, men övergår snabbt till dialekt då hon blir upprörd. Montalbano håller sig till standardvarieteteten:

«Che c'è? Che modo è di disturbare?».

«Mi perdoni, signora, cerco i signori Montaperto».

«Signuri Montaperto? Ca quail signuri! Chiddri munnizzari vastasi sunnu!»...

...«Chistu signuri un commissariu è! Vidi ch'aviva raggiuni!? Vidi ca i guardii I cercanu? U vidi ca eranu genti tinta? U vidi ca sinni scapparu pi nun finiri in galera?». (s. 163)

'What is it? What you doin', botherin' people like this?' She said in thick dialect.

'Excuse me, signora, I was looking for Mr and Mrs Montaperto.'

'The mister and missus! Some mister and missus! Them's garbage people. Scum!'...

... 'This man's a police inspector! Doncha see I was right! D'ya see who the cops are lookin' for? D'ya see they were nasty folk! D'ya see they ran away so they wouldn't end up in jail?' (s. 210)

Detta är ett typiskt exempel på Camilleris dialektbruk och genom denna varietet identifieras romanfiguren som en troligtvis lågutbildad äldre kvinna från ett mindre samhälle. Genom att tilldela även de personer som har de minsta rollerna i berättelsen en varietet, blir variationen stor och läsaren kan snabbt urskilja att det rör sig om någon som tillhör en lägre samhällsklass (Capecchi 2000:90).

I exemplet ovan använder sig Sartarelli av ett markerat språkbruk med lexikala, grammatiska och morfologiska talspråksmarkörer. Här verkar Sartarelli ha försökt återskapa de sociala konnotationer som är närvarande i källtexten, även i den engelska måltexten. Genom talspråksmarkörer kan även målspråksläsaren placera denna kvinna i en lägre samhällsklass. Precis som nämnts tidigare finner vi sammandragna former av ord (*d'ya – do you, doncha – don't you*) som här anspelar på fonetiska avvikelser i kvinnans språk. Vi finner även uttryck som bryter mot de grammatiska reglerna *them's* (egentligen *they are*) och tappade ändelser i *doin', botherin'* och *lookin'*. Det är just blandningen av standardspråk och detta markerade språkbruk som gör att kontrasten blir stor. Det blir alltså tydligt för måltextläsaren att detta språkbruk är tillskrivet en särskild person, även om källtextdialektens geografiska konnotationer går förlorade.

I exemplet ovan ser vi även en teknik som Sartarelli använder sig av för att förtydliga för den engelskspråkige läsaren att det används olika dialekter i källtexten, även om det inte alltid lyser igenom i måltexten. Efter första repliken har översättaren lagt till *She said in thick dialect*, kanske för att förtydliga för läsaren att det rör sig om just en dialekt och inte vanligt talspråk. Ett liknande tillägg har gjorts på samma ställe i den franska översättningen (*en dialecte pur – ”på ren dialekt”*) av samma bok troligtvis för att kompensera för att översättaren till franska inte har lyckats översätta det hela till dialekt (Ridonato 2006:67). Den svenska

översättningen saknar detta förtydligande tillägg och i avsaknad av markerat språk tycks kvinnan bruka ett standardiserat språk. Denna tilläggs-teknik använder sig även Camilleri av på flera ställen i boken. I de första två exemplen i tabell 11 nedan påpekar han att Luparellos son talar helt utan dialekt. Detta är ett tecken på högre samhällsklass och utbildning och utgör på så sätt ett tydligt karaktärsdrag, men det hör även till saken att sonen inte längre bor på Sicilien. Camilleri kan ha velat understryka att tiden i Milano har satt sina spår i den unge mannens dialekt. I tabellen nedan ser vi exempel på hur dialekt illustreras i källtexten och överförs genom metaspråk:

TABELL 11. *Dialekt via metaspråk*

ITA	SV	ENG
«Sono il figlio» continuò l'altro, voce educata, civilissima, nessuna inflessione dialettale (s. 46)	»Det här är sonen«, fortsatte den andre. Rösten var vårdad, mycket hövlig och det fanns inte ett spår av dialekt. (s. 35)	'I'm his son,' the other continued, in a very educated, polite tone that had no trace of dialect whatsoever. (s. 53)
parlava senza inflessione dialettale. (s. 112)	Han talade utan ett spår av dialekt. (s. 91)	He spoke with no regional inflection whatsoever. (s. 143)
...zara zabara per dirla in dialetto o <i>mutatis mutandis</i> per dirla in latino... (s. 86)	... <i>zara zabara</i> som det heter på dialekt eller <i>mutatis mutandis</i> om man vill tala latin... (s. 70)	... <i>mutatis mutandis</i> – or <i>zara zabara</i> , to say it in Sicilian... (s. 107)

Eftersom båda översättarna väljer att översätta dessa kommentarer om dialekt till målspråket, blir läsaren automatiskt medveten om att det finns en variation av varieteter i källtexten som inte förekommer i måltexterna. Förutom vissa talspråkliga former är måltexterna skrivna på standardspråk, vilket innebär att exemplen ovan endast utgör påståenden som läsaren inte kan verifiera. Även det tredje exemplet för den engelskspråkige målspråksläsaren närmare källtextens dialektala verklighet. Här har Sartarelli dessutom förtydligat att det rör sig om just sicilianska och inte vilken dialekt som helst.

Som nämndes ovan har alltså den engelska översättaren försökt närma sig den dialektala användningen i originalet genom talspråket. Användningen av denna strategi i den svenska versionen är mycket begränsad och märks endast i vissa ordval. Ordvalen skulle dock lika gärna kunna bero på att det i dessa fall rör sig om repliker som således återger ett talat språk. Även på andra sätt har Sartarelli försökt överföra dialekt eller åtminstone försökt göra målspråksläsaren medveten om att källtexten

innehåller dialektala drag. Detta har han gjort genom strategin *överförande*. Här har han överfört kulturspecifika sicilianska begrepp till måltexten utan att kontexten tvunget påbjuder det. I dessa fall blir dock inte målspråkläsaren nödvändigtvis medveten om att det rör sig om sicilianska uttryck. Eftersom ingen förklaring eller förtydligande följer, skulle dessa begrepp, för en läsare som inte är bekant med källspråket, lika gärna kunna komma från standarditalienskan:

- catojo (s. 62)   *catojo* (s. 75)
- I purpiteddri (s. 168)   *The purpiteddri* (s. 217)

Även den svenska översättaren Barbro Andersson har använt sig av denna metod vid enstaka tillfällen. Dock har hon lagt till en översättning och således använt sig av en förtydligande strategi. Följaktligen har hon kunnat behålla de dialektala (och kulturella) begreppen och samtidigt undvikit risken att läsaren inte begriper dess innebörd:

- la liggi (s. 16)   *la liggi, lagen*, (s. 10)
- la männara (s. 9)   *la männara, betesfältet*, (s. 5)

Som jag har nämnt tidigare (se avsnitt 2.1.2. ovan) använder sig Camilleri emellanåt av förklarande tillägg av vissa sicilianska begrepp. Detta gör han troligen för att orden dels är dialektala, dels även mycket ovanliga, och därför antagligen okända för många av källtextläsarna (Cavallo 2009:24). Denna teknik innebär således en möjlighet för översättaren att överföra begreppet till måltexten utan att frångå originalet alltför mycket. Tillägg behöver inte göras eftersom det redan finns med i källtexten. Det första exemplet i tabell 12 nedan illustrerar denna teknik väl. Exemplet visar också att den svenska översättaren återigen har valt att hålla sig till standardspråket i sin översättning. Detta innebär även att hon har varit tvungen att utesluta den beskrivande delen, eftersom den blir irrelevant utan det överförda dialektala ordet.

TABELL 12. *Sicilianska begrepp med förklaring*

ITA	SV	ENG
Si voleva accuttufare. Altro verbo che gli piaceva, significava tanto essere preso a legnate quanto allontanarsi dal consorzio civile. In quel momento, per Montalbano erano più validi tutti e due i significati. (s. 167)	Han ville koppla av och samla krafter. (s. 136)	What he wanted to do now was <i>accuttufarsi</i> - another verb he liked, which meant at once to be beaten up and to withdraw from human society. At that moment, for Montalbano, both meanings were more than applicable. (s. 216)
Tambasiare era un verbo che gli piaceva, significava mettersi a girellare di stanza in stanza senza uno scopo preciso, anzi occupandosi di cose futili. (s. 166)	Gå omkring och skrota var ett uttryck som han gillade. Det innebar att gå omkring från rum till rum helt planlöst och pyssla med småsaker. (s. 135)	He liked the verb 'dawdle', <i>tambasiare</i> in Sicilian, which meant poking about from room to room without a precise goal, preferably doing pointless things. (s. 214)
...vendeva càlia e simenza, ceci atturrati e semi di zucca salati. (s. 79)	...såld Greco karameller och nötter, rostade kikärter och saltade pumpafrön. (s. 63)	...Greco also sold càlia e simenza, a mixture of roasted chickpeas and salted pumpkin seeds (s. 97)

Den svenska översättaren har i dessa fall genomgående valt att hålla sig till standardsvenskan vilket innebär att översättningen skiljer sig semantiskt från originalet i ovanstående utdrag. I det andra exemplet har Andersson behövt byta ut ordet *verbo* (verb) i källtexten mot *uttryck* i måltexten, då hennes neutraliserande översättningsstrategi har resulterat i att verbet i källtexten har omvandlats till just ett uttryck i måltexten. Sartarelli har återigen överfört begreppet, men har även gjort ett litet tillägg där han dels har översatt det dialektala ordet till engelska, dels har tydliggjort att det rör sig om ett sicilianskt begrepp. Återigen lyckas Sartarelli göra målspråkläsaren medveten om det dialektala bruket i källtexten genom såväl överföringsstrategi som metaspråk. Det sista avsnittet är ytterligare ett exempel på Camilleris försök till förtydligande. Än en gång har Sartarelli valt den överförande strategin för att översätta detta sicilianska tilltugg. Här tycks Andersson ha missuppfattat uttrycket och har istället översatt det med ett begrepp som inte har samma semantiska innehåll. Hon tycks ha uppfattat källtextmeningen som en uppprepning istället för ett förtydligande, eller så har hon helt enkelt valt denna väg för att undvika överförande och utelämnande.

4.4. Översättningarnas orientering

Vad gäller den dialektala översättningen har både Sartarelli och Andersson främst följt den standardiserande strategin *neutralization*. Sartarelli har försökt översätta en del av dialekten via talspråk, men detta i sig gör inte nödvändigtvis målspråkläsaren medveten om att det rör sig om dialekt. I måltexterna utgörs dessa partier endast av talspråksmarkörer och har på så sätt inga regionala associationer. Undantag finns dock i den engelska översättningen, där översättaren genom tillägg förklarar för läsaren att en romanfigur talar dialekt, samtidigt som han belyser detta med ett mycket markerat talspråk. Sartarelli har försökt illustrera den stora blandning av varieteter som förekommer i källtexten, men ingen av översättarna har via sitt språkbruk lyckats överföra någon form av dialekt.

Sartarelli har emellertid använt sig av andra metoder för att göra målspråkläsarna medvetna om källtextens dialektala variation. Han har använt sig av *överförande* och tillägg som förklarar om en dialektal varietet används eller ej. Överföring av sicilianska ord har båda översättarna utnyttjat. Eftersom denna strategi förekommer utan förtydligande om att det rör sig om just dialektala begrepp, kan den inte ses som ett överförande av dialekt. En läsare som är obekant med källspråket och de dialektala varieteterna skulle inte kunna avgöra om begreppet är italienskt eller sicilianskt. Trots att sicilianska ord har överförts direkt till måltexterna, så är det endast då tillägg har gjorts, där det förtydligas att ordet är sicilianskt, som målspråkläsaren kan ta del av hela begreppet och dess dialektala konnotationer. Då dessa tillägg endast återfinns i Sartarellis översättning är han den enda av de två undersökta översättarna som har gjort målspråkläsaren medveten om den dialektala förekomsten i källtexten.

Sammanfattningsvis har den engelska översättaren försökt hålla sig närmare källtexten än den svenska översättaren vad gäller de språkliga varieteterna. Jag menar följaktligen att Sartarellis måltext är mer källspråksorienterad vad gäller förekomst av dialekt än vad Anderssons måltext är.

Vad beträffar de kulturspecifika begreppen har det varit svårare att hitta en tydlig orientering hos måltexterna. Om man ser till användning av källspråks- respektive målspråksorienterade strategier överlag, förekommer de målspråksorienterade strategierna något oftare i båda måltexterna. Detta skulle alltså kunna indikera att båda texterna närmar sig målspråkläsaren vid översättningen av kulturspecifika begrepp. Dock hade den engelska måltextern betydligt fler förekomster av den

mest källspråksorienterade strategin *överförande*, vilket ledde till ett högre källspråksorienterat värde enligt mina beräkningar (se avsnitt 4.1. ovan). Vidare innehåller den svenska måltexten fler ersättningar än vad den engelska gör. Ersättningarna närmar sig målspråksläsaren och anpassar det översatta begreppet till målkulturen. Hade mitt material analyserats utifrån Pedersens modell (se avsnitt 2.4.1. ovan), där *ersättning* utgör den mest målspråksorienterade strategin, hade den svenska måltexten därför fått ett tydligare målspråksorienterat resultat.

Som nämnts har Sartarelli en större tendens till att överföra kulturspecifika begrepp direkt till måltexten. Han har visserligen tillagda förklaringar i sina *notes* i slutet av boken (se avsnitt 3.1. ovan), men detta är inget som mottagaren har direkt tillgång till under läsningen. Sartarelli tycks även uppfatta vissa dialektala begrepp som kulturspecifika, medan Andersson har valt att direktöversätta dem som en del i texten. Detta kan ha ökat mängden av överförda begrepp i den engelska måltexten. Eftersom vissa av dessa begrepp är sicilianska, har de varit föremål för såväl den dialektala som den kulturspecifika analysen.

Sartarelli har med hjälp av *överförande* försökt föra läsaren närmare källtexten även på andra sätt som hamnar utanför mitt undersökningsområde. I tabell 13 nedan finner vi exempel på detta då *zia* och *Salvù*, som är en talspråklig version av huvudpersonens förnamn (Salvo), har direktöverförts i de fall då begreppen fungerar som tilltal (exempel 1 och 2). Vid dessa tillfällen har Sartarelli återigen valt att betrakta begreppen som kulturspecifika, till skillnad från Andersson som har översatt släktskapsordet och använt sig av Montalbanos riktiga förnamn.

TABELL 13. *Titlar, epitet och tilltal*

Ex.	ITA	sida	SV	sida	ENG	sida
1	zia	121	moster	99	zia	155
2	Salvù	50	Salvo	39	Salvù	58
3	Commissario	39	Kommissarie	29	Inspector	43
4	onorevole	9	onorevole	5	Chamber Deputy	3
5	signora	67	signora	52	signora	80

Skulle man emellertid börja jämföra de översättningsstrategier som använts vid tilltal och epitet, skulle måltexterna troligtvis uppvisa små skillnader i resultatet då även Andersson har valt att överföra vissa epitet och tilltal där Sartarelli har valt andra strategier. Det finns en stor variation bland denna typ av begrepp och som vi ser i exempel 3–5 varierar strategierna i de båda måltexterna. Eftersom konventioner och traditioner vad gäller artighet och sociala klasskillnader spelar in här, så har jag

valt att inte räkna med denna typ av begrepp i mitt underlag, trots att de i allra högsta grad är kulturspecifika. Det kan dock vara mycket intressant att undersöka dessa närmare i en framtida studie.

Enligt mina beräkningar av de kulturspecifika begreppens orienteringsvärden skiljer det sammanfattningsvis inte mycket mellan den svenska och engelska översättningen. Jag har även genom mitt resultat svårt att urskilja en tydlig källspråks- eller målspråksorientering, då båda måltexterna håller sig relativt nära ett neutralt värde. Resultaten illustrerar ändå en skillnad mellan måltexterna som pekar på att den engelska texten är mer källspråksorienterad än den svenska. Sartarellis översättning tycks alltså överlag vara något mer källspråksorienterad än Anderssons översättning både vad gäller dialektala aspekter och kulturspecifika begrepp.

5. Sammanfattning och slutdiskussion

Andrea Camilleri har på senare år mött stor framgång i såväl Italien som resten av världen med sina kriminalromaner om kommissarie Montalbano. Böckerna skildrar språket och kulturen i det fiktiva samhället Vigàta på Sicilien. Camilleris språkbruk innehåller en mängd varieteter som sträcker sig från den mer formella standarditalienskan till lokala varianter av den sicilianska dialekten. Genom sitt språk porträtterar han olika romanfigurer och målar upp en levande bild av Sicilien. Detta gör han genom sin variation av dialekter och regionala varieteter och hänvisningar till kulturspecifika referenter. För en översättare kan detta ställa till med problem. Hur ska man behålla de dialektala och kulturella drag som är så typiska för Camilleris stil utan att tappa målspråksläsaren på vägen?

I denna uppsats har jag undersökt hur *La forma dell'acqua* har översatts till engelska och svenska. Stephen Sartarelli har översatt den engelskspråkiga måltexten *The Shape of Water*, medan Barbro Andersson har stått för den svenska, *Vattnets form*. Utgångspunkten har alltså varit en källtext och två måltexter. Eftersom Camilleris verk är nära knutna till Sicilien på ett såväl språkligt som kulturellt plan är det just dessa aspekter som har legat till grund för analysen. Det jag har valt att kalla *kulturspecifika begrepp* är begrepp vars referenter har en specifik anknytning till källspråket och dess kultur. Det rör sig alltså om ord och uttryck som kan behöva modifieras och anpassas för att de ska bli tillgängliga för målspråksläsaren. Översättaren kan även välja att inte målspråksanpassa begreppen, men bör då ta hänsyn till hur välkänt begreppet är och vem mottagaren är. Översättaren måste i dessa fall även vara medveten om risken att mottagaren helt enkelt inte förstår begreppet. Behållning blir däremot att läsaren får tillgång till den främmande källkulturen och begreppens möjliga konnotationer.

Vidare har jag även valt att undersöka hanteringen av dialekt och andra varieteter i översättningen av Camilleris verk. Detta skulle nästan kunna ses som oundvikligt i och med att dialektbruket utgör en såpass viktigt beståndsdel i Camilleris författarskap. Eftersom ingen av översättarna har valt att överföra dialekten genom ersättning av en dialektal varietet som tillhör målspråket, så har jag utgått ifrån de avvikelser från

standardspråket som jag har funnit. Dessa avvikelser består av mer eller mindre talspråkliga markörer. Dialekten är även närvarande i både källtext och måltext via metaspråk, där romanens berättare emellanåt kommenterar romanfigureernas dialektbruk och begreppens dialektala egenskaper. Mina två undersökningsområden går dessutom in i varandra i och med att vissa av de kulturspecifika begreppen är sicilianska begrepp som inte alltid är tillgängliga ens för källtextläsaren.

De 80 kulturspecifika begrepp som påträffades i materialet delades in i kategorier efter sitt semantiska innehåll. De vanligaste kulturspecifika begreppen som analyserades hörde till kategorin *samhälle*. Detta är inte särskilt förvånande, eftersom det rör sig om en kriminalroman där rättsväsendet och dess delar spelar en större roll. Även *materiell kultur* var vanlig, och det var här många av de sicilianska begreppen påträffades. De översatta begreppen delades även in i olika grupper beroende på vilken översättningsstrategi som användes. De sju strategierna är placerade på en skala som går från den mest källspråksorienterade strategin till den mest målspråksorienterade. Den vanligaste översättningsstrategin i båda översättningar var den målspråksorienterade strategin *ersättning*. Överlag använde sig båda översättare av fler målspråksorienterade strategier än källspråksorienterade. Trots detta erhöll jag ett annat resultat då jag tilldelade strategierna olika värden för att de bättre skulle representera sin position på strategiskalan. Enligt detta resultat var den engelska översättningen källspråksorienterad, medan den svenska var målspråksorienterad. Detta beror troligtvis på att Sartarelli i den engelska översättningen har använt sig av den mest målspråksorienterade strategin *överförande* vid betydligt fler tillfällen än Andersson i den svenska. Det bör dock nämnas att det inte var någon stor skillnad mellan översättningarna och att båda förhöll sig relativt nära ett neutralt resultat. Min analys av de kulturspecifika begrepp som återfanns i texterna pekar sammanfattningsvis på att den engelska översättningen är något mer källspråksorienterad än den svenska.

Beträffande analysen av dialektala markörer återfanns inga tydliga mönster i någon av måltexterna. Andersson har valt att översätta alla varieteter med standardspråk och har således använt sig av en neutraliserande översättningsstrategi. Visserligen påträffas enskilda talspråkmarkörer, men dessa är få och har troligtvis mer att göra med artighet och tonfall i källtexten än dialekt. I den engelska måltexten finns visserligen inga direkt återkommande mönster, men Sartarelli har använt sig av betydligt mer talspråk än Andersson där de mer utmärkande talspråkliga partierna kan kopplas till starkt dialektala stycken. Även om han har valt att inte försöka representera källtextens språkvariation genom en

motsvarande eller liknande varietet i måltexten, har han ändå försökt uppmärksamma målspråkläsaren på att den förekommer i källtexten. Denna dialektala medvetenhet hos måltextläsaren har Sartarelli försökt uppnå även på andra sätt. Genom metaspråk och tillägg har han påpekat för läsaren att vissa romanfigurer talar dialekt. Han har även valt att överföra dialektala begrepp till måltexten och på så sätt klassificerat dem som kulturspecifika. Här skiljer sig översättningarna åt, då den svenska översättningen istället innehåller direktöversättningar av dessa begrepp. Den engelska översättningen tycks alltså vara mer källspråksorienterad även vad gäller dialektal överföring då den genom olika metoder visar på dialektala drag för läsaren. Målspråkläsaren blir således medveten om att det förekommer utmärkande dialektala drag i källtexten som inte har överförts till måltexten. Därigenom förs källtexten och källkulturen närmare målspråkläsaren.

De två områdena som har undersökts i denna uppsats är nära sammanlänkade. Såväl dialekt som de begrepp som har analyserats är båda högst kulturspecifika. De hör till den sicilianska kulturen, som Camilleri framgångsfullt har lyckats förmedla genom sina romaner. Enligt ovanstående analysresultat tycks den engelskspråkige översättaren lägga mer vikt i att förmedla denna kultur till sina läsare än vad den svenska gör.

Sartarellis utgåva innehåller även en liten lista längst bak på några av de kulturspecifika begrepp som har behandlats här. Denna lista har mottagaren troligtvis inte tillgång till då den inte refereras till någonstans i boken. Om läsaren inte är medveten om den, upptäcker han/hon den troligtvis inte förrän efter det att boken är utläst. Därför har denna lista inte vägts in i kategoriseringen av de översättningsstrategier som använts. Däremot tyder denna lista på att Sartarelli anser det viktigt att målspråkläsaren får ta del av källkulturen.

Andersson har istället valt att inte överföra några dialektala drag och har inte gjort några tillägg för att förtydliga för läsaren att källtexten innehåller dialekt. Hon har dessutom använt sig av fler kulturella ersättningar där det kulturspecifika begreppet ersätts med ett begrepp som är kulturspecifikt för målkulturen än vad Sartarelli har gjort. Dessutom har hon inte fört över några dialektalt kulturspecifika begrepp.

Om detta innebär att den svenska översättningen är mer lättillgänglig för läsaren än den engelska vill jag inte spekulera i. Klart är dock att den engelska innehåller betydligt fler begrepp som läsaren troligtvis inte är bekant med. Däremot blir Camilleris sicilianska kultur tillgänglig, även om det kanske kräver mer av målspråkläsaren. Det är också denna kul-

turskildring genom dialektala varieteter som åtminstone i Italien utgör källtextens mest utmärkande egenskap.

Material- och litteraturförteckning

Material

- Camilleri, A 2012 [1994]. *La forma dell'acqua*. Palermo: Sellerio.
 Camilleri, A 2004 [2002]. *The Shape of Water*; övers. av Sartarelli, S.
 London: Picador.
 Camilleri, A 2013 [2000]. *Vattnets form*; övers. av Andersson, B. Stock-
 holm: Modernista.

Litteratur

- Baker, M & Saldanha, G (red.) 2009. *Routledge encyclopedia of translation studies*. London & New York: Routledge
 Berezowski, L 1997. *Dialect in Translation*. Wrocław: Wydawnictwo
 Uniwersytetu Wrocławskiego.
 Briguglia, C 2009. Riflessioni intorno alla traduzione del dialetto in lettera-
 tura. I: in *TRAlinea Special Issue: the Translation of Dialects in Multi-
 media*, <<http://www.intralinea.org/specials/article/1706>>. Hämtad 2013-
 03-15.
 Camilleri Fans Club, <<http://www.vigata.org/traduzioni/bibliost.shtml>>.
 Hämtad 2013-04-29.
 Capecchi, G 2000. *Andrea Camilleri*. Fiesole (Firenze): Cadmo.
 Cavallo, M 2009. *Analisi della traduzione in inglese del romanzo di An-
 drea Camilleri "La forma dell'acqua"*. Examensabete vid Università
 degli studi di Trieste.
 <<http://www.vigata.org/tesi/tesiMargheritaCavallo.pdf>>. Hämtad 2013-
 05-05
 Cipolla, G 2006. Translating Andrea Camilleri into English: an Impossible
 Task?. I: *Journal of Italian Translation* Volume 1 Number 2, s. 13–23.
 D'Achille, P 2006 [2003]. *L'italiano contemporaneo*. Bologna: il Mulino
 Dardano, M & Trifone, P 1995. *Grammatica italiana con nozioni di lin-
 guistica*. 3. uppl. Bologna: Zanichelli.
 Englund Dimitrova, B 1997. Translation of Dialect in Fictional Prose –
 Vilhelm Moberg in Russian and English as a Case in Point. I: Falk, J
 (red.), *Norm, variation and change in Language*. Stockholm: Almqvist
 & Wiksell International, s. 49–65.

- Englund Dimitrova, B 1998. Tradition och förnyelse i metoder inom översättningsforskningen - exempel på analys av think-aloud-protocols. I: Sorvali, I (red.). *Meddelanden från Institutionen för nordiska språk vid Uleåborgsuniversitet, Serie B Nr 23*. Uleåborg, s. 7–30
- Englund Dimitrova, B 2012. Nytt vin i gamla läglar? Att (ny)översätta dialekt. I: Eriksson, O (red.), *Aspekter av litterär nyöversättning – Aspects de la retraduction littéraire*. Växjö: Linnaeus University Press, s. 101–115.
- Estling Vanneståhl, M 2007. *A University Grammar of English with a Swedish Perspective*. Lund: Studentlitteratur.
- Fromkin, V, Hyams, N & Rodman, R 2007. *An introduction to language*. 8. uppl. Boston: Thomson Wadsworth.
- Il Camilleri-linguaggio,
<http://www.vigata.org/dizionario/camilleri_linguaggio.html>. Hämtad 2013-05-10.
- Ingo, R 2007. *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- ISF = Institutet för språk och folkminnen, <<http://www.sofi.se/8947>>. Hämtad 2013-05-02.
- Italian-mysteries, <<http://italian-mysteries.com/ACAap.html>>. Hämtad 2013-04-29.
- Johansson, L-E 2009. Dialektvarieteteten. En studie i begreppsbyggnad. I: *VAKKI symposium 29*. Vasa: Vasa Universitet, s. 169–180.
- Koller, W 1979. Equivalence in translation theory. I: Chesterman, A (red.), *Readings in Translation Theory*. Helsinki: Finn Lectura, s 99–104.
- Leppihalme, R 1994. *Culture Bumps. On the Translation of Allusions*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Lindqvist, Y 2002. *Översättning som social praktik. Toni Morrison och Harlequinserien Passion på svenska*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Marazzini, C 2004. *Breve storia della lingua italiana*. Bologna: il Mulino.
- Marcato, C 2002. *Dialetto, dialetti e italiano*. Bologna: il Mulino.
- McGregor, W B 2009. *Linguistics. An introduction*. New York: Continuum International Publishing Group.
- Monello, V 2012. *A Foreignising or a Domesticating Approach in Translating Dialects? Andrea Camilleri's detective novels in English and The Simpsons in Italian*. Doktorsavhandling vid Università degli studi di Catania.
<<http://dspace.unict.it/bitstream/10761/1209/1/MNLVLR81P59M088K-tesi%20di%20dottorato.pdf>>. Hämtad 2013-03-28.

- Munday, J 2010 [2001]. *Introducing Translation Studies. Theories and applications*. 2. uppl. London; New York: Routledge.
- Nationalencyklopedin. <<http://www.ne.se/dialekt>>. Hämtad 2013-05-02.
- Newmark, P 2001 [1988]. *A Textbook of Translation*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Norstedts italienska ordbok* 1998. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Orme, S, redaktör på Mantle, Pan Macmillan, e-brev, 2013-04-04.
- Pedersen, J 2005. How is Culture Rendered in Subtitles? I: *EU-High-Level Scientific Conference, Series MuTra 2005 – Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings. Saarbrücken 2–6 May 2005*.
<http://euroconferences.info/proceedings/2005_Proceedings/2005_Pedersen_Jan.pdf>. Hämtad 2013-03-10.
- Pedersen, J 2007. *Scandinavian Subtitles. A Comparative Study of Subtitling Norms in Sweden and Denmark with a Focus on Extralinguistic Cultural References*. Stockholm: Stockholm University.
- Ridonato, G 2006. *Translating Andrea Camilleri: Strategies for the Translation of Linguistic Variations*. Examensarbete vid University of the Witwatersrand, Johannesburg.
<http://wiredspace.wits.ac.za/bitstream/handle/10539/1439/MA%20Research%20report_COMPLETE_1_%20giuseppe.pdf?sequence=1>. Hämtad 2013-05-02
- SAOB = *Svenska Akademiens Ordbok*,
<<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/show.phtml?filenr=1/115/120.html#KARABINJ%C3%84R-REGEMENTE>>. Hämtad 2013-04-28.
- SAOL = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. 2006. 13. uppl. Stockholm: Svenska Akademien.
- Svane, B 2002 [1997]. *Hur översätter man verkligheten?*. Uppsala: Romanska institutionen, Uppsala Universitet.
- Svartvik, O & Sager, J 1983 [1977]. *Engelsk universitetsgrammatik*. Uppsala: Esselte Studium AB.
- Svenska skrivregler utgiven av Språkrådet* 2008. 3. uppl. Stockholm: Liber.
- Vizmuller-Zocco J 2001. *Il dialetto nei romanzi di Andrea Camilleri*.
<http://www.vigata.org/dialetto_camilleri/dialetto_camilleri.shtml>. Hämtad 2013-05-03.
- Wolfram, W & Schilling-Estes, N 1998. *American English: dialects and variation*. Malden; Oxford: Blackwell Publishers Inc.

Bilagor

Bilaga 1 – fördelning av översättningsstrategier

Kat = kategori

N = natur, *P* = platser, *S* = samhälle, *E* = Egennamn, *H* = historia,

MK = materiell kultur, *Ö* = övrigt

- Svenska:

Överförande – 10

Kat	ITA	Sida	SV	Sida
P	via Lincoln	13	Via Lincoln	8
P	viale Kennedy	13	Viale Kennedy	8
P	piazza Santa Croce	62	Piazza Santa Croce	49
P	piazza Dante	81	Piazza Dante	65
S	la primina	50	<i>la primina</i>	39
S	carabinieri	11	karabinjärer	6
E	«Splendor»	9	Splendor	5
E	osteria san Calogero	73	Osteria San Calogero	59
E	«Retelibera»	86	Retelibera	70
Ö	viados	12	<i>viados</i>	7

Förtydligande – 15

Kat	ITA	Sida	SV	Sida
P	cortile Eisenhower	13	Eisenhowergård	8
P	vicolo Roosevelt	13	Rooseveltgränd	8
P	Discesa Gravet	66	Gravetbacken	52
P	la curva Sanfilippo	125	Sanfilippokurvan	102
S	la superprocura	11	maffiaåklagarämbetet La Superprocura	6
S	la liggi	16	<i>la liggi</i> , lagen,	10
E	la männara	9	<i>la männara</i> , betesfältet,	5
E	la cosca Cuffaro	20	maffiaklanen Cuffaro	14
E	i vigatesi	20	Vigataklanen	14
E	i Cuffaro	20	klanen Cuffaro	14
E	la Chiesa del Carmine	22	Carminekyrkan	14
E	i Borgia	40	släkten Borgia	30
E	i Cuffaro	147	familjen Cuffaro	120
H	tavola lombrosiana	10	Lombroso-studie	6
Ö	incaprettato	183	<i>incaprettato</i> , bakbunden till händer och fötter	149

Direkt översättning – 10

Kat	ITA	Sida	SV	Sida
N	il vento di scirocco	9	scirocco-vinden	5

P	corso	79	huvudgatan	63
S	poliziotti	11	Poliser	6
E	Sicilchim	99	Sicilkem	80
MK	catojo	62	kyffe	49
MK	I purpiteddri	168	De små bläckfiskarna	137
MK	al bar	80	på baren	65
MK	bar	138	barer	111
MK	palazzo	153	hus	124
Ö	notte di Natale	31	julnatten	22

Officiell ekvivalent – 4

Kat	ITA	Sida	SV	Sida
N	macchia mediterranea	10	medelhavsmacchia	5
N	la macchia	38	macchian	28
E	San Pietro	99	Sankte Per	80
Ö	metri	38	meter	28

Generalisering/specificering – 7

Kat	ITA	Sida	SV	Sida
N	muro a secco	125	stengårdsgård	102
S	deputati regionali	66	regionalpolitiker	52
S	il vigile urbano	81	polisen	66
S	alpini	163	alpjägare	133
S	la Scientifica	172	teknikerna	140
S	poliziotti	66	Ordningsspoliser	52
MK	lysoform	126	rengöringsmedel	103

Ersättning – 33

Kat	ITA	Sida	SV	Sida
S	cassintegrati	10	A-kasseklienter	6
S	Squadra mobile	36	Piketstyrkan	27
S	le elementari	50	småskolan	39
S	la buoncostume	51	sedlighetsroteln	40
S	guardie di finanza	66	finanspoliser	52
S	vigili urbani	66	trafikpoliser	52
S	maestro elementare	80	folkskollärare	64
S	ginnasio	159	gymnasiet	130
S	ministero	162	departementet	132
S	il deputato	34	parlamentsledamot	25
S	guardie di Finanza,	11	finans-,	6
S	della stradale,	11	trafik-,	6
S	della ferroviaria,	11	järnvägs-,	6
S	della portuale	11	hamnpolis	6
S	la terza	13	tredje klass	8
S	il prefetto	44	landshövdingen	33
S	provincia	59	länet	46
S	Il presidente della	170	Italiens president	138

	repubblica			
S	la segreteria provinciale	84	länssekreteriet	69
S	strada provinciale	16	landsvägen	10
E	Politecnico di Milano	34	tekniska högskolan i Milano	25
E	la Sacra Rota	103	den påvliga domstolen	84
H	banditore di piazza	42	offentlig utropare	31
H	la frase saliniana	86	furst Salinas yttrande i Lampedusas <i>Leoparden</i>	70
H	sturziano	34	Anhängare av Sturzos idéer	25
MK	càlia e simenza	79	karameller och nötter	63
MK	canottiera	127	undertröja	103
MK	amaro	168	örtlikör	137
MK	(panino al) prosciutto	58	skink(-smörgås)	45
MK	la napoletana	58	kaffebryggaren	45
MK	un caffè vero	186	en kopp riktigt kaffe	151
Ö	servizio informazioni	17	nummerbyrå	17
Ö	Era come il gioco «acqua acqua, foco foco»	31	Det var som när man leker gömma ringen och ropar «det är kallt, det är kallt, det bränns, det bränns»	23

Utelämnande/tillägg – 1

Kat	ITA	Sida	SV	Sida
Ö	Una ventina di milioni	30	Säkert tjugo miljoner lire	21

- Engelska:

Överförande – 21

Kat	ITA	Sida	ENG	Sida
P	via Lincoln	13	Via Lincoln	9
P	viale Kennedy	13	Viale Kennedy	9
P	cortile Eisenhower	13	Cortile Eisenhower	9
P	vicolo Roosevelt	13	Vicolo Roosevelt	9
P	piazza Santa Croce	62	Piazza Santa Croce	49
P	piazza Dante	81	Piazza Dante	100
P	corso	79	<i>Corso</i>	97
S	carabinieri	11	Carabinieri	6
S	la primina	50	La Primina	58
S	alpini	163	Alpinists	211
E	Sicilchim	99	Sicilchim	124
E	«Splendor»	9	Splendour	3
E	(i) vigatesi	20	(the) Vigatese	18
E	(i) Borgia	40	(the) Borgias	44
E	(i) Cuffaro	20	(the) Cuffaros	18
MK	càlia e simenza	79	càlia e simenza	97
MK	catojo	62	<i>catojo</i>	75
MK	(l) purpiteddri	168	(The) <i>purpiteddri</i>	217
MK	(panino al) prosciutto	58	(bread roll filled with) prosciutto	70

MK	palazzo	153	palazzo	196
Ö	viados	12	<i>viados</i>	7

Förtydligande – 5

Kat	ITA	Sida	ENG	Sida
P	Discesa Gravet	66	Gravet Terrace	80
P	la curva Sanfilippo	125	the San Filippo bend	161
E	osteria san Calogero	73	San Calogero trattoria	89
E	i cuffaro	147	the Cuffaro gang	189
H	tavola lombrosiana	10	Lombroso diagram	5

Direkt översättning – 9

Kat	ITA	Sida	ENG	Sida
S	deputati regionali	66	regional deputies	79
S	il prefetto	44	the prefect	50
S	provincia	59	the province	71
S	Il presidente della repubblica	170	the president of the Republic	219
S	la segreteria provinciale	84	the provincial secretariat	104
S	strada provinciale	16	provincial road	12
E	«Retelibera»	86	Free Channel	70
E	la männara	9	the 'pasture'	4
Ö	incaprettato	183	goat-tied	236

Officiell ekvivalent – 5

Kat	ITA	Sida	ENG	Sida
N	muro a secco	125	dry-stone wall	161
N	il vento di scirocco	9	the sirocco	3
E	Politecnico di Milano	34	Milan Polytechnic	35
E	San Pietro	99	St Peter	125
E	la Sacra Rota	103	the Rota	131

Generalisering/specificering – 11

Kat	ITA	Sida	ENG	Sida
N	macchia mediterranea	10	Mediterranean brush	4
N	la macchia	38	the shrub	41
S	la Scientifica	172	crime lab	222
S	ministero	162	public prosecutor's office	209
S	poliziotti	66	city police	79
S	poliziotti	11	local police	6
E	la Chiesa del Carmine	22	the Carmelite church	18
E	la cosca Cuffaro	20	the Cuffaro gang	18
MK	lysoform	126	disinfectant	162
MK	un caffè vero	186	a real espresso	241
MK	la napoletana	58	the espresso pot	70

Ersättning – 27

Kat	ITA	Sida	ENG	Sida
S	cassintegrati	10	compensation benefits	4
S	guardie di Finanza	11	coastguard	6
S	la liggi	16	the police	12
S	Squadra mobile	36	Flying squad	39
S	la buoncostume	51	vice	60
S	guardie di finanza	66	coastguard agents	79
S	vigili urbani	66	traffic cops	79
S	maestro elementare	80	teach elementary school	98
S	ginnasio	159	grammar school	205
S	la scuoletta privata che precedeva le elementari	50	the little private kindergarten	58
S	della stradale	11	the highway police	6
S	della ferroviaria	11	railway police	6
S	della portuale	11	port police	6
S	deputato	34	Chamber Deputy	36
S	il viglie urbano	81	the municipal policeman	101
S	la terza	13	middle school	8
H	sturziano	34	Follower of Don Luigi Sturzo	25
H	la frase saliniana	86	the prince of Salinas famous statement	107
H	banditore di piazza, di quelli che se ne andavano in giro col tamburo.	42	town crier	47
MK	canottiera	127	T-shirt	163
MK	amaro	168	bitters	218
MK	al bar	80	at the café	99
MK	bar	138	bars or cafés	176
Ö	servizio informazioni	17	the operator	13
Ö	Era come il gioco «acqua acqua, foco foco»	31	It was like the 'hot-cold' guessing game	32
Ö	metri	38	yards	41
Ö	notte di Natale	31	Christmas Eve	32

Utelämnande/tillägg – 2

Kat	ITA	Sida	ENG	Sida
S	membri della superprocura	11	-----	6
Ö	Una ventina di milioni	30	Twenty million lire	30

Bilaga 2 – Lista över de begrepp som förklaras i *Notes* i slutet av den engelska översättningen

ITA	ENG
corso	<i>Corso</i>
carabinieri	Carabinieri
alpini	Alpinists
Sicilchim	Sicilchim
tavola lombrosiana	Lombroso diagram
la frase saliniana	the prince of Salinas famous statement
incaprettato	goat-tied
decine e decine di milioni!	tens of millions of lire!
sturziano	Follower of Don Luigi Sturzo

Bilaga 3 – Kategorier för kulturspecifika begrepp

Natur (4):

ITA	sida	SV	sida	ENG	sida
il vento di scirocco	9	scirocco-vinden	5	the sirocco	3
macchia mediterranea	10	medelhavsmacchia	5	Mediterranean brush	4
la macchia	38	macchian	28	the shrub	41
muro a secco	125	stengårdsgård	102	dry-stone wall	161

Platser (9):

ITA	sida	SV	sida	ENG	sida
via Lincoln	13	Via Lincoln	8	Via Lincoln	9
viale Kennedy	13	Viale Kennedy	8	Viale Kennedy	9
cortile Eisenhower	13	Eisenhowergård	8	Cortile Eisenhower	9
vicolo Roosevelt	13	Rooseveltgård	8	Vicolo Roosevelt	9
piazza Santa Croce	62	Piazza Santa Croce	49	Piazza Santa Croce	74
Discesa Gravet	66	Gravetbacken	52	Gravet Terrace	80
corso	79	huvudgatan	63	<i>corso</i>	97
piazza Dante	81	Piazza Dante	65	Piazza Dante	100
la curva Sanfilippo	125	Sanfilippokurvan	102	the San Filippo bend	161

Samhälle (30):

ITA	sida	SV	sida	ENG	sida
cassintegrati	10	A-kasseklienter	6	compensation benefits	4
carabinieri	11	karabinjärer	6	Carabinieri	6
poliziotti	11	polisier	6	local police	6
guardie di Finanza	11	finans-,	6	coastguard	6
della stradale	11	trafik-,	6	the highway police	6
della ferroviaria	11	järnvägs-,	6	railway police	6
della portuale	11	hamnpolis	6	port police	6
membri della superprocura	11	medlemmar av mafiaåklagarämbetet La Superprocura	6	-----	6
la terza	13	tredje klass	8	middle school	8
strada provinciale	16	landsvägen	10	provincial road	12
la liggi	16	<i>la liggi</i> , lagen,	10	the police	12
il deputato	34	parlamentsledamot	25	Chamber Deputy	36
Squadra mobile	36	piketstyrkan	27	Flying squad	39
il prefetto	44	landshövdingen	33	the prefect	50
la primina	50	<i>la primina</i>	39	La Primina	58
la scuoletta privata che precedeva le elementari	50	den lilla privatskolan som förberedde eleverna inför småskolan	39	the little private kindergarten	58
la buoncostume	51	sedlighetsroteln	40	vice	60
provincia	59	länet	46	the province	71
deputati regionali	66	regionalpolitiker	52	regional deputies	79
poliziotti	66	ordningspolisier	52	city police	79
guardie di finanza	66	finanspolisier	52	coastguard agents	79
vigili urbani	66	trafikpolisier	52	traffic cops	79
maestro elementare	80	folkskollärare	64	teach elementary	98

				school	
il vigile urbano	81	polisen	66	the municipal policeman	101
la segreteria provinciale	84	länssekreteriatet	69	the provincial secretariat	104
ginnasio	159	gymnasiet	130	grammar school	205
ministero	162	departementet	132	public prosecutor's office	209
alpini	163	alpjägare	133	Alpinists	211
il presidente della repubblica	170	Italiens president	138	the president of the Republic	219
la Scientifica	172	teknikerna	140	crime lab	222

Egennamn (14):

ITA	sida	SV	sida	ENG	sida
«Splendor»	9	Splendor	5	Splendour	3
la mánara	9	la mánara, betesfältet,	5	the 'pasture'	4
la cosca Cuffaro	20	maffiaklanen Cuffaro	14	the Cuffaro gang	18
i vigatesi	20	Vigàtaklanen	14	the Vigatese	18
i Cuffaro	20	klanen Cuffaro	14	the Cuffaros	18
la Chiesa del Carmine	22	Carminekyrkan	14	the Carmelite church	18
Politecnico di Milano	34	tekniska högskolan i Milano	25	Milan Polytechnic	35
i Borgia	40	släkten Borgia	30	the Borgias	44
osteria san Calogero	73	Osteria San Calogero	59	San Calogero trattoria	89
«Retelibera»	86	Retelibera	70	the Free Channel	107
Sicilchim	99	Sicilkem	80	Sicilchim	124
San Pietro	99	Sankte Per	80	St Peter	125
la Sacra Rota	103	den påvliga domstolen	84	the Rota	131
i cuffaro	147	familjen Cuffaro	120	the Cuffaro gang	189

Historia (4):

ITA	sida	SV	sida	ENG	sida
tavola lombrosiana	10	Lombroso-studie	6	Lombroso diagram	5
sturziano	34	Anhängare av Sturzors idéer	25	Follower of Don Luigi Sturzo	35
banditore di piazza, di quelli che se ne andavano in giro col tamburo.	42	offentlig utropare, en sån där som gick omkring och slog på trumman.	31	town crier	47
la frase saliniana	86	furst Salinas yttrande i Lampedusas <i>Leoparden</i>	70	the prince of Salinas famous statement	107

Materiell kultur (12):

ITA	sida	SV	sida	ENG	sida
(panino al) prosciutto	58	skink(-smörgås)	45	(Bread roll filled with) prosciutto	70
la napoletana	58	kaffebryggaren	45	the espresso pot	70

catojo	62	kyffe	49	<i>catojo</i>	75
càlia e simenza	79	karameller och nötter	63	càlia e simenza	97
al bar	80	på baren	65	at the café	99
lysoform	126	rengöringsmedel	103	disinfectant	162
canottiera	127	undertröja	103	T-shirt	163
bar	138	barer	111	bars or cafés	176
palazzo	153	hus	124	palazzo	196
I purpiteddri	168	De små bläckfiskarna	137	The <i>purpiteddri</i>	217
amaro	168	örtlikör	137	bitters	218
un caffè vero	186	en kopp riktigt kaffe	151	a real espresso	241

Övrigt (7):

ITA	sida	SV	sida	ENG	sida
brasiliani	12	<i>viados</i>	7	<i>viados</i>	7
servizio informazioni	17	nummerbyrån	17	the operator	13
Era come il gioco «acqua acqua, foco foco»	31	Det var som när man leker gömma ringen och ropar «det är kallt, det är kallt, det bränns, det bränns»	23	It was like the 'hot-cold' guessing game	32
notte di Natale	31	julnatten	22	Christmas Eve	32
metri	38	meter	28	yards	41
Una ventina di milioni	30	Säkert tjugo miljoner lire	21	Twenty million lire	30
incaprettato	183	<i>incaprettato</i> , bakbunden till händer och fötter	149	goat-tied	236